

ACFC/SR/II (2004) 008

**SECOND REPORT SUBMITTED BY SLOVENIA
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

(Slovenian version)

(Received on 6 July 2004)

**DRUGO PERIODIČNO POROČILO REPUBLIKE SLOVENIJE
O IZVAJANJU OKVIRNE KONVENCIJE SVETA EVROPE ZA ZAŠČITO
NARODNIH MANJŠIN**

1. – 3. člen

(a) Italijanska in madžarska narodna skupnost sodita v krog klasičnih manjšinskih skupnosti, kar pomeni, da je uveljavljanje sklopa posebnih pravic manjšin primarno vezano na prostor, ki ga tradicionalno poseljujejo pripadniki manjšinskih skupnosti, torej na pojem narodnostno mešano območje, ki je sestavljeno iz območij naselij posamezne občine, kjer bivajo pripadniki avtohtone italijanske oz. madžarske narodne skupnosti. Površina narodnostno mešanega ozemlja je natančno določena v statutih posameznih občin.

Avtohtoni poselitveni prostor italijanske narodne skupnosti obsega narodnostno mešano ozemlje treh obalnih občin in sicer v naslednjih naseljih:

- občina Koper z naselji Ankaran/Ancarano, Barizoni/Barisoni, Bertoki/Bertocchi, Bošamarin/Bosamerino, Cerej/Cerei, Hrvatini/Crevatini, Kampil/Campel, Kolomban/Colombano, Koper/Capodistria, Prade/Prade, Premančan, del naselja Spodnje Škofije/Val-marin, Šalara/Salara in Škocjan/San Canziano;
- občina Izola z naselji Izola/Isola, Dobrava pri Izoli, Jagodje, Livada in Polje pri Izoli;
- občina Piran z naselji Piran/Pirano, Portorož/Portorose, Lucija/Lucia, Strunjan/Strignano, Seča/Sezza, Sečovlje/Siccirole, Parecag/Parezzago in Dragonja.

V skladu s pravnim redom Republike Slovenije je italijanska narodna skupnost v Sloveniji organizirana v Obalno samoupravno skupnost italijanske narodnosti. To je krovna organizacija, in kot taka sogovornik državnih organov, italijanske narodne skupnosti za področje občin Koper, Izola, Piran, kjer Italijani živijo avtohtono in ima status osebe javnega prava. Po občinah (Koper, Izola, Piran) je italijanska narodna skupnost organizirana v občinske samoupravne narodne skupnosti pripadnikov italijanske narodnosti. Te občinske organizacije se preko svojih delegatov oz. izvoljenih članov povezujejo v krovno organizacijo. Občinske organizacije so politično predstavništvo v razmerju do lokalnih skupnosti (t.j. do občin). Svet krovne organizacije Obalne samoupravne skupnosti italijanske narodnosti šteje devet članov, vsaka od treh občinskih samoupravnih skupnosti v svetu participira s po tremi člani.

V vsaki od treh obalnih občin, kjer Italijani živijo avtohtono, je po veljavnih statutih obvezno eden od podžupanov pripadnik italijanske narodne skupnosti; pripadniki italijanske narodne skupnosti imajo v občinskih svetih tudi svetnike, ki jih izvolijo sami. Pripadniki te skupnosti uživajo posebno dvojno volilno pravico (splošno in posebno) – na lokalnem in državnem nivoju, po večinskem sistemu izvolijo predstavnika - poslanca v Državni zbor Republike Slovenije (3. odstavek 80. člena Ustave RS).

Poleg tega ima italijanska narodna skupnost v Sloveniji ustanovljeno tudi Unijo Italijanov – Skupnost Italijanov, ki ima status društva. Ta Unija se povezuje z Unijo Italijanov na Hrvaškem, hkrati pa služi kot most (materialni, kulturni) za povezavo z matičnim narodom in državo.

Pripadniki madžarske narodne skupnosti bivajo v petih prekmurskih občinah (Lendava, Dobrovnik, Moravske Toplice, Šalovci, Hodoš):

- občina Hodoš z naseljema Krplivnik/Kapornak in Hodoš/Hodos;
- občina Moravske Toplice z naselji Čikečka vas/Csekefa, Motvarjevci/Szentlászló, Pordašinci/Kisfalu, Prosenjakovci/Pártosfalva, Središče/Szerdahely;
- občina Šalovci z naseljem Domanjševci/Domonkosfa;
- občina Lendava z naselji Banuta/Bánuta, Čentiba/Csente, Dolga vas/Hosszúfalu, Dolgovške gorice/ Hosszúfaluhegy, Dolina/Völgyifalu, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Gaberje/Gyertyános, Genterovci/Göntérháza, Gornji Lakoš/Felsőlakos, Kamovci/Kámaháza, Kapca/Kapca, Kot/Kót, Lendava/Lendva, Lendavske gorice/Lendvahegy, Mostje/Hidvég, Petišovci/Petesháza, Pince/Pince, Pince marof/Pincemajor, Radmožanci/Radamos, Trimlini/Hármasmalom;
- občina Dobrovnik z naseljema Dobrovnik/Dobronak in Žitkovci/Zsitkóc.

V skladu s pravnim redom Republike Slovenije je madžarska narodna skupnost organizirana v Pomursko madžarsko samoupravno narodno skupnost s sedežem v Lendavi. To je krovna organizacija madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ki šteje skupno 21 članov in je sogovornik državnih organov. Ta je sestavljena tako, da največji svet narodne skupnosti občine Lendava v krovni organizaciji participira z 11 člani, svet občine Dobrovnik s 4 člani, svet Moravskih Toplic s 3 člani, Hodoš z 2 članoma in Šalovci z 1 članom.

Po občinah je madžarska narodna skupnost organizirana v občinske madžarske samoupravne narodne skupnosti občin: Lendava, Dobrovnik, Moravske Toplice, Šalovci in Hodoš. Vsaka občinska madžarska samoupravna narodna skupnost ima svet kot najvišjo obliko organiziranosti v občini. Preko svojih delegatov (izvoljenih članov) se te občinske skupnosti povezujejo v krovno organizacijo in so v funkciji političnega predstavništva v razmerju do lokalnih skupnosti (glej zgoraj).

Med določbe tistih pravic, ki jih pripadniki narodnostnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj narodnostno mešanih območij (določilo o tem je mogoče najti v četrtem odstavku 64. člena slovenske Ustave RS) je slovenska država uvrstila pravico pripadnikov do vpisa v volilni imenik narodnosti za izvolitev poslanca v državni zbor tudi v primeru, ko ne živijo na narodnostno mešanem ozemlju in pod nekaterimi pogoji pravico do učenja jezika narodnih manjšin tudi zunaj narodnostno mešanega ozemlja.

V odločbi Ustavnega sodišča št. 844 (Ur.l. RS, št. 20/98) je bilo v obravnavi tudi vprašanje pravic pripadnikov narodnih skupnosti, ki živijo izven narodnostno mešanega območja. Sodišče je ocenilo »da ni ustavno nedopustno, da se za pripadnike avtohtone italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti šteje tudi oseba, ki živi izven narodnostno mešanih območij«. Pri tem je upoštevalo določbe četrtega odstavka 64. člena Ustave RS, po katerem zakon ureja tiste pravice, ki jih pripadniki narodnih skupnosti uresničujejo zunaj območij, kjer živita narodnostni skupnosti« (Ur.l. RS, št. 20/98, str. 1314).

Romska skupnost v Republiki Sloveniji nima položaja narodne manjšine. Gre za etnično skupnost ali manjšino, ki ima posebne etnične značilnosti (lastni jezik, kulturo in druge etnične posebnosti). Pravna osnova za zakonsko ureditev posebnih pravic Romov v Sloveniji je v 65. členu Ustave RS, kjer je zapisano, da »položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon«.

Na ozemlju današnje Slovenije Rome omenjajo zgodovinski viri že v 15. stoletju, od 17. stoletja dalje pa so podatki o njih pogostejši, najdemo jih tudi že v matičnih knjigah. Raziskave kažejo, da je naselitev Romov v našem prostoru potekala po treh poteh: predniki Romov, ki živijo v Prekmurju so prišli k nam prek madžarskega ozemlja, dolenjska skupina Romov prek Hrvaške, na Gorenjskem pa so se naselile manjše skupine Sintov, ki so prišli k nam s severa prek današnje Avstrije. Čeprav gre za prebivalstvo, ki je v začetku živelo predvsem nomadsko in je svoja bivališča pogosto menjavalo, lahko danes govorimo o zaokroženih območjih poselitve v Prekmurju, na Dolenjskem, v Posavju in deloma na Gorenjskem. Na teh območjih štejemo Rome med tradicionalno naseljeno prebivalstvo, ki se je v bolj ali manj stalni naselitvi ohranilo do danes.

Ustavno sodišče Republike Slovenije je v odločbi z dne 22.3.2001 ob obravnavi pobude za oceno ustavnosti in zakonitosti statuta mestne občine Novo mesto ugotovilo, da je Zakon o lokalni samoupravi (Ur.l.RS, št. 70/2000) v neskladju z Ustavo RS, saj ne določa kriterijev in pogojev za učinkovito uresničevanje 5. odstavka 39. člena navedenega zakona, ki v lokalno samoupravo vpeljuje posebnega romskega svetnika, kljub temu da določba istega petega odstavka 39. člena Zakona o lokalni samoupravi (Ur.list RS 72/93) pravi: »Na območjih, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, imajo Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika«. Nasprotno pa je občina Murska Sobota še pred spremembo tega zakona v letu 2002 in določitvijo občin, kjer naj bi Romi obvezno imeli svojega romskega svetnika, izvolila svetnika že v dveh mandatih, in sicer leta 1994 in leta 1998.

Ob sodelovanju pristojnih državnih organov z lokalnimi oblastmi in strokovnih posvetovanj Urada Vlade RS za narodnosti z Inštitutom za narodnostna vprašanja in Uradom za lokalno samoupravo (MNZ) in glede na napotila Ustavnega sodišča, na osnovi katerih naj bi romska skupnost imela politično participacijo na občinski ravni, je prišlo do odprave neustavnosti omenjenega zakona. Tako je v 101. a členu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Ur.l.RS, št. 51/2002) določeno: »Občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče so dolžne zagotoviti pravico do enega romskega predstavnika v občinskem svetu do rednih volitev v letu 2002«. Zakonodajalec se je zaradi lažjega uresničevanja zakona odločil naštetih dvajset občin, za katere je iz strokovnih podlag ugotovil, da izpolnjujejo pogoje in kriterije (tudi t.i. avtohtonost, ki jih v 5. odstavku 39. člena posebej omenja) in jih je Ustavno sodišče primeroma navedlo v svoji odločbi leta 2001.

Razprave o določitvi posameznih področij, kjer naj bi bili Romi zgodovinsko oziroma tradicionalno poseljeni (avtohtoni) v Sloveniji so še vedno žive, zato je v izdelavi študija, ki vključuje tudi terensko raziskavo.

(b) Statistični podatki

Italijanska narodna skupnost:

Tabela 1: Prebivalstvo po narodni pripadnosti (popisi 1953-2002) - Italijani

Narodna pripadnost	1953	1961	1971	1981	1991	2002
ITALIJANI	854	3072	2987	2138	2959	2258

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Tabela 2: Prebivalstvo po maternem jeziku (popisa 1991, 2002) - italijanski

Materni jezik	1991	2002
ITALIJANSKI	3882	3762

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Tabela 3: Prebivalstvo po narodni pripadnosti v občinah (popis 2002) - Italijani

	OBCINA	2002
1.	KOPER	712
2.	PIRAN	698
3.	IZOLA	430
	Skupaj (narodnostno mešano območje)	1840
4.	LJUBLJANA	107
5.	NOVA GORICA	56
6.	SEŽANA	19
7.	MARIBOR	15
8.	TOLMIN	10
	DRUGE	211
	Skupaj (izven narodnostno mešanega območja)	418
	SKUPAJ	2258

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

V zadnjem popisu prebivalstva leta 2002 se je za pripadnike italijanske narodne skupnosti skupaj opredelilo 2.258 oseb. Glede na strukturni delež po narodno opredeljenem prebivalstvu to pomeni 0,11% Italijanov, živečih v Republiki Sloveniji. 3.762 oseb je kot materin jezik navedlo italijanski jezik. Od 2.258, ki so se narodno opredelili kot Italijani, na narodnostno mešanem območju treh obalnih občin (Koper, Izola, Piran) skupaj živi 1.840 pripadnikov italijanske narodne skupnosti, kar predstavlja 81,5% vseh opredeljenih Italijanov v Republiki Sloveniji. Izven narodnostno mešanega območja pa živi 418 pripadnikov te skupnosti, kar predstavlja 18,5% od skupno vseh opredeljenih za pripadnike italijanske narodne skupnosti.

Madžarska narodna skupnost:

Tabela 4: Prebivalstvo po narodni pripadnosti (popisi 1953-2002) - Madžari

Narodna pripadnost	1953	1961	1971	1981	1991	2002
MADŽARI	11019	10498	8943	8777	8000	6243

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Tabela 5: Prebivalstvo po maternem jeziku (popisa 1991, 2002) - madžarski

Materni jezik	1991	2002
MADŽARSKI	8720	7713

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Tabela 6: Prebivalstvo po narodni pripadnosti v občinah (popis 2002) - Madžari

	OBCINA	2002
1.	LENDAVA	3917
2.	DOBROVNIK	616
3.	MORAVSKE TOPLICE	351
4.	ŠALOVCI	169
5.	HODOŠ	159
	Skupaj (narodnostno mešano območje)	5212
	DRUGE	1031
	Skupaj (izven narodnostno mešanega območja)	1031
	SKUPAJ	6243

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Za pripadnike madžarske narodne skupnosti se je v zadnjem popisu leta 2002 skupaj opredelilo 6.243 oseb, glede na strukturi delež po prebivalstvu danes to pomeni 0,31% Madžarov živečih v Republiki Sloveniji. 7.713 oseb je kot materin jezik navedlo madžarski jezik. Od 6.243 narodno opredeljenih kot Madžari, na narodnostno mešanem območju v petih prekmurskih občinah (Lendava, Dobrovnik, Hodoš, Šalovci, Moravske Toplice) skupaj živi 5.212 pripadnikov madžarske narodne skupnosti, kar predstavlja 83,5% vseh opredeljenih Madžarov v Republiki Sloveniji. Izven narodnostno mešanega območja pa živi 1.031 pripadnikov te skupnosti in predstavlja 16,5% od skupno vseh opredeljenih za pripadnike madžarske narodne skupnosti.

Romska etnična skupnost:

Tabela 7: Prebivalstvo po narodni pripadnosti (popisi 1953-2002) - Romi

Narodna pripadnost	1953	1961	1971	1981	1991	2002

ROMI	1663	158	951	1393	2259	3246

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Tabela 8: Prebivalstvo po maternem jeziku (popisa 1991, 2002) - romski

Materni jezik	1991	2002
ROMSKI	2752	3834

Vir: Statistične informacije, št.93/2003, Statistični urad RS

Tabela 9: Prebivalstvo po narodni pripadnosti v občinah (popis 2002) - Romi

	OBČINA (101. a člen ZLS) ¹	2002 ²	Podatki občin ³	Razlika neopred. ⁴	Delež neopred.
1.	NOVO MESTO	562	739	177	24%
2.	MURSKA SOBOTA	439	1100	661	60%
3.	PUCONCI	137	430	293	68,1%
4.	KOČEVJE	127	484-550 ⁵	357	73,7%
5.	ŠENTJERNEJ	98	95(135) ⁶	+3	
6.	METLIKA	90	260	170	65,4%
7.	LENDAVA	86	171	85	49,7%
8.	TIŠINA	86	365	279	76,4%
9.	ČRNOMELJ	85	575	490	85,2%
10.	ČRENŠOVCI	63	141	78	55,3%
11.	CANKOVA	56	211	155	73,4%
12.	ROGAŠOVCI	51	215(419) ⁷	164	76,3%
13.	SEMIČ	47	87 ⁸	40	51,3%
14.	KRŠKO	37	270	233	86,3%
15.	TURNIŠČE	29	46	17	36,9%
16.	BELTINCI	23	102	79	77,4%
17.	TREBNJE	16	245(300) ⁹	229	93,4%
18.	KUZMA	10	110	100	90,1%
19.	DOBROVNIK		44	44	100%
20.	GROSUPLJE		169	169	100%
	OBČINA	2002	Podatki občin	Razlika neopred.	Delež neopred.
	Skupaj (po ZLS)	2042	5859	3820	65,1%
21.	ŠKOCJAN		150	150	100%

¹Glej 101. a člen 14. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Ur.l.RS, št.51/2002)

² Podatki uradnega popisa prebivalstva v letu 2002.

³ Gre za neuradne podatke občin, kjer avtohtono živijo Romi, za katere je Urad Vlade RS za narodnosti posamezne občine zaprosil v aprilu 2003.

⁴ Gre za razliko med uradnim popisom 2002 in neuradnimi podatki ali ocenami posameznih občin.

⁵ Gre za oceno; med 484 in 550, pri metodologiji računanja se upošteva manjše število.

⁶ Število pred oklepajem je uradni podatek, število v oklepaju je ocena občine, upošteva se št. pred oklepajem.

⁷ Število pred oklepajem je uradni podatek, število v oklepaju je ocena občine, upošteva se št. pred oklepajem.

⁸ Gre za navajanje podatkov samo v enem naselju-Sovinek, Romi pa v tej občini živijo v več naseljih.

⁹ Število pred oklepajem je uradni podatek, število v oklepaju je ocena občine, upošteva se št. pred oklepajem.

22.	LJUBLJANA	218			
23.	MARIBOR	613			
24.	RIBNICA	49			
25.	BREŽICE	42			
26.	VELENJE	34			
27.	IVANČNA GORICA	27			
28.	Miklavž na Dravskem polju	25			
29.	JEŠENICE	21			
30.	HOČE-SLIVNICA	19			
31.	LENART	16			
32.	STARŠE	14			
33.	KRANJ	12			
34.	SLOVENSKA BISTRICA	10			
35.	LENART	16			
35.	DRUGE	104			
	SKUPAJ	3246	6009	3970	66,1%

Vir: Popis prebivalstva 2002, podatki in ocene občin april 2003

Ob popisu prebivalstva leta 2002 se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3.246 prebivalcev, 3.834 oseb pa je kot materin jezik navedlo romski jezik. Za primerjavo podatki popisa prebivalstva za leto 1991 kažejo, da se je za Rome opredelilo 2.259 prebivalcev, 2.752 oseb pa je kot materin jezik navedlo romski jezik.

Po podatkih centrov za socialno delo in občin, ki so decidirano navedene v noveli Zakona o lokalni samoupravi (Ur.l. RS, št. 51/2002), živi v Republiki Sloveniji približno 6.264 avtohtono naseljenih Romov (ob uradnem statističnem popisu prebivalstva leta 1991 se je za Rome opredelilo 2293 oseb, leta 2002 pa 3246 oseb).

Kljub uradnim podatkom popisa prebivalstva pa ocenjujemo, da v Republiki Sloveniji živi med 7.000 in 10.000 Romov, največ v Prekmurju, na Dolenjskem, v Posavju in Beli krajini.

Komentar

Vprašanje o narodnosti velja med popisnimi strokovnjaki za eno najtežjih vprašanj popisa. Na zahtevnost vprašanja vplivata dva glavna dejavnika. Po eni strani se marsikdo, katerega starši so pripadniki različnih narodnosti, težko odloči o lastni pripadnosti narodnosti. Na drugi strani ob tem vprašanju včasih obstaja nelagodje, da bi se ob popisovanju lahko načrtno manipuliralo, če na primer oseba ne bi neposredno odgovarjala in bi v njenem imenu odgovarjali drugi člani gospodinjstva (kot je to veljalo ob popisu leta 1991 za odsotne osebe). Druge vrste mogočih manipulacij, npr. popisovalcev, vnašalcev podatkov, šifrerjev, je mogoče oceniti s statističnimi metodami. Neposrednemu odgovarjanju na vprašanje o narodnosti je Statistični urad RS tudi glede na predloge v državnem zboru namenil posebno skrb. Odgovori so se, kot je bilo že navedeno, zbirali le neposredno od oseb starih 14 ali več let (ob zadnjem popisu je bil torej uporabljen metodološki pristop, da sme na vprašanje o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi sama odgovoriti vsaka oseba, stara 14 let ali več, ki na vprašanje želi odgovoriti). To je posledično pomenilo, da so vse osebe, ki med popisovanjem niso bile navzoče v gospodinjstvu oz. niso želele odgovarjati v navzočnosti

drugega člana gospodinjstva ali popisovalca, prejele poseben vprašalnik in pisemsko ovojnico z vnaprej plačano poštnino. Razdeljenih je bilo okrog 250.000 vprašalnikov, vrnjenih in obdelanih pa jih je bilo okrog 75 %. Veliko število takih oseb vprašalnikov ni vrnilo SURS-u, kar je avtomatično pomenilo, da so v vseh tabelah prikazani kot neznani.

Ob vsaki primerjavi podatkov o narodnosti med letoma 1991 in 2002 se je potrebno zavedati, da je bilo leta 1991 v kategorijah »niso želeli odgovoriti« in »neznan« 42.355 oseb, leta 2002 pa 174.913 oseb, kar dopušča možnost, da je tudi veliko oseb iz t.i. mešanih zakonov. Iz tega je razvidno, da se je drastično povečalo število tistih, ki na vprašanje o narodni pripadnosti niso želeli odgovorjati ali je odgovor ostal neznan¹⁰.

Problematika upada števila pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti po zadnjem popisu prebivalstva v RS je bila izpostavljena tudi v okviru nekaterih teles: delovnega omizja za vprašanja manjšin, ki deluje v okviru Mešane komisije med Republiko Slovenijo in Avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino za obravnavo skupnih razvojnih vprašanj ter v okviru Komisije za spremljanje Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ki obravnava aktualna vprašanja manjšin v obeh državah, ocenjuje uresničevanje obveznosti iz sporazuma in pripravlja ter sprejema priporočila obema vladama v zvezi z uresničevanjem sporazuma.

Na zadnjih sestankih obeh navedenih teles je bil sprejet sklep, da pristojni organi slovenske države ob vključitvi madžarskih in italijanskih manjšinskih teles in dvojezičnih občin, analizirajo razloge za zmanjšanje števila Madžarov in Italijanov v Sloveniji, kar kažejo podatki zadnjega popisa prebivalstva v RS leta 2002¹¹. S tem vprašanjem se je ukvarjala tudi Komisija Državnega zbora za narodni skupnosti, Komisija Vlade RS za narodni skupnosti, Urad Vlade RS za narodnosti in seveda tudi Statistični urad Republike Slovenije.

Ugotovitve različnih organov, ki so se opredelili glede drastičnega padca števila pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti glede na rezultate popisa 2002 navajajo naslednje pomembne dejavnike, ki so k temu pripomogli: neopredeljevanje in neodgovor, veliko večja umrljivost kot rodnost, sprememba narodne opredelitve, mešani zakoni, drugačen metodološki pristop ob popisu – osebe od 14. leta starosti se same opredeljujejo in ne več prisotni polnoletni član, kot je bilo mogoče do leta 1991, nepopis zdomcev in nenazadnje tudi drugi možni sociološki razlogi kot npr. splošen trend opuščanja etnične identitete, kar velja tudi za večinsko prebivalstvo in nasploh v Evropi.

Drugačno dejansko stanje o številu pripadnikov obeh narodnih skupnosti pa je bilo ugotovljeno ob upoštevanju kombinirane metode: števila pripadnikov obeh narodnih skupnosti, ki so bili ob lokalnih volitvah, novembra 2002 (popis prebivalstva je bil aprila 2002), vpisani v posebne volilne imenike, ki jih sestavi vsaka narodna skupnost sama, za narodnostno mešano področje (Koper, Izola, Piran; Lendava, Dobrovnik, Moravske Toplice, Šalovci, Hodoš); in števila pripadnikov obeh narodnih skupnosti po starostnih skupinah do nastopa polnoletnosti oziroma pridobitve aktivne volilne pravice (glede na popis 2002) ter števila pripadnikov obeh narodnih skupnosti, ki živijo izven narodnostno mešanega področja.

---

¹⁰ VIR: Statistične informacije, št. 93/2003, Statistični urad RS.

¹¹ VIR: Ministrstvo za zunanje zadeve, Sektor za sosednje države in JVE, dopis števil. ZSD-I/03-540/03 z dne 13. 10. 2003.

Ob tem se lahko ugotovi, da je dejansko število pripadnikov italijanske narodne skupnosti na narodnostno mešanem področju celo rahlo večje, 2970 oseb. Ko pa k temu prištejemo še pripadnike italijanske narodne skupnosti, ki živijo izven narodnostno mešanega področja (418 oseb), se pokaže, da živi na celotnem teritoriju Slovenije 3388 oseb italijanske narodnosti (pri popisu prebivalstva leta 1991 pa na celotnem ozemlju Slovenije 2959 oseb).

Podobno je pri madžarski narodni skupnosti: število pripadnikov madžarske narodne skupnosti na narodnostno mešanem področju je tako 7297 oseb, če k temu prištejemo še pripadnike iste skupnosti izven narodnostno mešanega področja (1031 oseb), pa se pokaže, da gre za 8328 oseb, kar je več kot leta 1991 (8000 oseb).

Glede na ugotovljeno situacijo je možno sklepati, da je število pripadnikov obeh narodnih skupnosti, ko se odloča o konkretnih interesih (volitve svetnikov, podžupanov itd.), višje, kot v zadevah, kjer ni posebnega interesa. Gre za določene sociološke razloge, ki bi jih bilo potrebno raziskati znotraj posamezne narodne skupnosti s posebno raziskavo.

Da je splošna družbena klima za obe narodni skupnosti in druge etnične skupnosti in skupine v Sloveniji ugodna, kaže tudi porast števila oseb, ki so se glede na popis leta 1991 in 2002 opredelili za Nemce (40,3 % porast), za Avstrijce (30,4 % porast) ali za pripadnike romske etnične skupnosti (30,4 % porast), čeprav so v marsikaterem lokalnem okolju celo stigmatizirani.

Na obstoj tolerance, strpnosti in znake evropskega modela sožitja, vsaj glede avtohtonih narodnih skupnosti, kažejo tudi nekatera druga dejstva, npr. v Prekmurju, na narodnostno mešanem področju, se tudi večinsko prebivalstvo, samoumevno in brez opaznih nasprotovanj izobražuje v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah, na obalnem področju pa sta bila ob zadnjih državnozborskih volitvah dva pripadnika italijanske narodne skupnosti izvoljena za poslanca predvsem z glasovi večinskega prebivalstva.

Narodni skupnosti v Sloveniji do zdaj nista izrazili nezadovoljstva ali drugih tehtnih pomislekov, zaradi katerih bi se posamezna narodna skupnost čutila zapostavljeno ali bi se iz drugih tehtnih razlogov z zaskrbljenostjo udeležili popisa prebivalstva.

II. POGLAVJE

4. člen

Zaradi zgodovinske usode in drugih okoliščin so med Romi v Sloveniji velike razlike, ki temeljijo na tradiciji, specifičnem načinu življenja, pa tudi stopnji socializacije in integriranosti v okolje. Ocenjujemo, da so razmere med Romi v severovzhodnem delu Slovenije bistveno boljše kot pri Romih v južnem delu Slovenije. Kljub nekaterim razlikam je možno povzeti nekatere skupne ugotovitve, ki veljajo za večino romskega prebivalstva. Gre za skupino brez ali z nizko izobrazbo, ki je večinoma nezaposlena.

Vladni program ukrepov za pomoč Romom (1995) in sklepi Vlade RS (1999)

Vlada RS je z namenom, da se dodatno spodbudi aktivnost državnih in drugih organov za izboljšanje položaja romske etnične skupnosti, večkrat obravnavala problematiko Romov v RS. Tako je na 171. seji novembra 1995 sprejela posebni vladni program ukrepov za pomoč Romom, ki je še vedno aktualen. Republika Slovenija se zaveda potrebe po doslednem uresničevanju vladnega programa, predvsem na sledečih področjih:

- a. izobraževanje (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, strokovna navodila za izobraževanje romskih otrok – problemi jezika);
- b. zaposlovanje (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve: Enakost možnosti zaposlovanja za Rome – naš skupni izziv, Programi javnih delo v letih 2000 – 2002, Subvencionirana zaposlitev: Program tisoč novih možnosti. Na ministrstvu deluje tudi medresorska delovna skupina, v katero so vključeni predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Zavoda RS za zaposlovanje, Inštituta za narodnostna vprašanja ter Zveze Romov Slovenije, ki intenzivno pripravlja akcijski program zaposlovanja Romov, ki bo usklajen z usmeritvami evropske zaposlitvene politike 2003-2006 ter s programom aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji.);
- c. bivanjske razmere (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ministrstvo za gospodarstvo – legalizacija romskih naselij, ureditev romskih naselij – subvencije občinam).

Vlada RS je 1. julija 1999 (št. 550-03/97-8 (P)) sprejela sklepe v smeri:

- da je glede romskih vprašanj potrebno usklajeno ravnanje občin in državnih organov,
- da so vsa ministrstva in vladne službe dolžne v okviru svojih pristojnosti romskim vprašanjem nameniti posebno skrb in jih vključiti v nacionalne programe na svojem delovnem področju,
- da se Ministrstvo za okolje, prostor in energijo ter Ministrstvo za finance zadolži, da preučita možnosti po zagotovitvi proračunske postavke z ustreznimi sredstvi za pomoč občinam pri urejanju bivalnih razmer.

Vlada RS je zadolžila ministrstva, ki razpolagajo s proračunskimi sredstvi za spodbujanje razvoja v lokalnih skupnostih, da se pri dodeljevanju sredstev občinam upošteva potreba po urejanju bivalnih razmer za Rome in za tiste prebivalce (ne Rome), katerih bivalne razmere so poslabšane zaradi neurejenih romskih naselij. Predstavnikom države v upravah ustreznih

skladov (npr. Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja, Stanovanjski sklad RS) je bilo naloženo, da predlagajo ustrezno ravnanje.

- *Bivanjske razmere*

Še vedno živi večina Romov v naseljih, ki so izolirana od ostalega prebivalstva ali na robu naseljenih območij v razmerah, ki so pod minimalnimi bivalnimi standardi. Podatki kažejo, da 39% Romov živi v zidanih stanovanjskih hišah, od katerih jih je polovica zgrajenih brez potrebnih dovoljenj, samo 12% jih živi v stanovanjih. Preostali živijo v zasilnih bivališčih – v barakah, kontejnerjih, prikolicah in podobno. Le manjši del Romov živi skupaj z večinskih prebivalstvom, večinoma je to v Prekmurju, kjer so dosegli zadovoljivo stopnjo socializacije in se vključili v okolje in družbo.

Romske družine se sicer težko socializirajo in vključujejo v okolje, saj so bivalne razmere neurejene. V mnogih primerih ni omogočena niti pravica do bivanja, tako so nekatera naselja nelegalna, zgrajena na tuji zemlji in v okolju delujejo moteče. Zaradi neprilagojenega načina življenja Romov, zlasti na Dolenjskem prihaja do konfliktov z okoliškim prebivalstvom. Občine pa imajo premalo finančne podpore države pri reševanju teh prostorskih težav.

V zadnjih letih je Ministrstvo za okolje in prostor pomagalo občinam pri pripravi prostorskih načrtov tako po strokovni plati kot tudi s sofinanciranjem lokacijske dokumentacije za romska naselja v nekaterih občinah. Ministrstvo za okolje in prostor je leta 1998 pripravilo tudi študijo, ki za legalizacijo in ureditev romskih naselij zahteva dodatna proračunska sredstva države, saj temu izzivu občine s svojimi proračuni finančno niso kos.

Stanovanjski sklad Republike Slovenije je kot institucija, ki financira izvajanje Nacionalnega stanovanjskega programa v besedilo razpisov posojil za pridobivanje najemnih neprofitnih in socialnih stanovanj vnesel posebno ponudbo za reševanje stanovanjskih vprašanj Romov. V razpisu ugodnih stanovanjskih posojil za pridobivanje najemnih neprofitnih in socialnih stanovanj decembra 1999 je bilo izrecno določeno, da imajo ob upoštevanju kriterijev za določitev višine posojila prednost oziroma bo dodeljeno večje posojilo tistim neprofitnim stanovanjskim organizacijam, ki skupaj z občino istočasno izboljšujejo bivalne pogoje (pogoje uporabe lastnih in drugih stanovanj, stanovanjskih hiš in bivalnih naselij drugih občanov) na območjih, kjer so takšni pogoji poslabšani zaradi neurejenih romskih naselij. Omenjena ponudba za reševanje stanovanjskih vprašanj Romov je ponovljena tudi v letošnjem razpisu Stanovanjskega sklada Republike Slovenije, javnega sklada za dolgoročna posojila za pridobitev socialnih in neprofitnih stanovanj (osemintrideseti razpis SSRS – Uradni list RS, št. 62 z dne 27. junija 2003), ki bo odprt do 30. junija 2004.

V letu 2000 je Ministrstvo za okolje in prostor na podlagi sklepov Vlade dne 1. 7. 1999 subvencioniralo devetim občinam izdelavo prostorske dokumentacije za urejanje bivalnih razmer Romov in tistih prebivalcev, katerih bivalne razmere so poslabšane zaradi neurejenih romskih naselij. Subvencionirane so bile občine Beltinci, Rogašovci, Krško, Metlika, Turnišče, Dobrovnik, Grosuplje, Črenšovci in Kuzma v skupni vrednosti 10.300.000,00 SIT.

V začetku leta 2002 so se predstavniki Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Urada za narodnosti temeljiteje lotili problema legalizacije romskih naselij in izvajanja stališč Vladne Komisije za zaščito romske

etnične skupnosti. Za reševanje prostorskih problemov in legalizacijo naselij Romov se je poiskala primerna pravna podlaga v predlogih Zakona o urejanju prostora in Zakona o graditvi objektov. Zakon o urejanju prostora v 34. členu omogoča skrajšani postopek za sprejetje prostorskega plana, občine pa lahko v primeru lastninskih problemov z zemljišči proglašijo javni interes. Zakon o graditvi objektov pa v 55. členu omogoča izjemne posege v primerih manj zahtevnih objektov, kar romska bivališča praviloma so.

Poleg tega se je v letu 2002 prvič preko razpisa Ministrstva za gospodarske dejavnosti desetim občinam sofinanciralo občinske romske projekte za infrastrukturo romskih naselji (voda, elektrika, kanalizacija, poti v naseljih itd.). Občinam, kjer zgodovinsko oziroma tradicionalno živijo Romi (te so dolžne izvoliti v okviru lokalne samouprave posebne romske svetnike), je zaradi evidentno večjih potreb potrebno zagotoviti na osnovi ustavnih kriterijev posebna dodatna sredstva za ureditev infrastrukture v romskih naseljih in glede na 26. člen Zakona o financiranju občin (podobno kot za italijansko in madžarsko narodno skupnost) predvideti, po vnaprej določenih kriterijih, stalna letna dopolnilna sredstva. To bi pomenilo tudi realizacijo sklepa Državnega zbora RS, sprejetega ob sprejetju novele Zakona o lokalni samoupravi v letu 2002.

Ministrstvo za gospodarstvo je v Letnem delovnem programu 2002 za področje regionalnega razvoja posebej izpostavilo tudi Sodelovanje pri razreševanju problematike romske etnične skupnosti¹² kot konkretno finančno pomoč občinam, ki so aktivno pristopile k razreševanju romske problematike. Usmerjeno je v oskrbo strnjjenih romskih naselij z osnovno komunalno infrastrukturo. Slovenija je v februarju 2000 sprejela Program boja proti revščini in socialni izključenosti, v aprilu leta 2002 pa Izvajanje strategije s poročilom o uresničevanju programa boja proti revščini in socialni izključenosti. V skladu s tem je Slovenija podpisala Memorandum o soglasju z Evropsko skupnostjo (Joint Inclusion Memorandum) za boj proti socialni izključenosti v septembru 2002. V pripravi memoranduma bo Slovenija kot del tega projekta upoštevala in podrobneje analizirala socialni položaj Romov kot eno od najbolj ranljivih skupin v družbi.

Na področju urejanja državljanstva ali tujskega statusa za Rome, ki izhajajo iz ozemlja Republike Slovenije oz. so v Sloveniji tradicionalno poseljeni, ne zaznavamo večjih problemov. Seveda pa je situacija povsem drugačna pri Romih, ki imajo državljanstvo ene od držav naslednic nekdanje skupne države Jugoslavije in niso pripadniki tradicionalno živeče romske skupnosti, ki živi na ozemlju Slovenije. Ti Romi nimajo slovenskega državljanstva in so v Sloveniji v skladu z ustavo in področno zakonodajo obravnavani kot ostali tujci. Na Ministrstvu za notranje zadeve so večkrat sprejeli predstavnike romskih društev, ki danes živijo v Sloveniji, prihajajo pa, v večji meri od leta 1991 naprej, z ozemlja bivše skupne države Jugoslavije ter jim razložili postopke pridobitve dovoljenja stalnega bivanja ali državljanstva. Pravna podlaga omenjene problematike je jasno določena v Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o državljanstvu Republike Slovenije (Ur.l.RS, št. 96/2002) in Zakonu o tujcih (Ur.l.RS, št. 87/2002).

- *Vzgoja in izobraževanje*

---

¹² Letni delovni program za leto 2002-področje regionalnega razvoja. Ministrstvo za gospodarstvo, januar 2002.

Leta 1996 so bile prvič v novo šolsko zakonodajo vnesene pravne podlage za posebne pogoje izobraževanja romskih otrok, leta 2000 in 2001 pa so bile vnesene dodatne spremembe v Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih in Zakon o osnovni šoli.

Z novo zakonodajo na šolskem področju, dodatnimi ukrepi in prizadevanji šol je osnovne šole v Sloveniji v letu 2002/2003 po dostopnih podatkih obiskovalo 1.349 romskih učencev, 1.223 v rednih osnovnih šolah, 126 pa v OŠPP. V tem letu je bil delež vseh otrok v OŠPP 1,48 %, medtem ko je bil delež romskih otrok v OŠPP občutno višji, 9,3 %.

V Sloveniji deluje 272 vrtcev (samostojni ali vrtci pri OŠ) – v desetih oddelkih vrtcev je vključenih 157 otrok, v osnovnošolske programe v 8 javnih zavodih je bilo v šolskem letu 2002/2003 vključenih 295 odraslih, v nadaljnje izobraževanje po osnovni šoli pa preko 100 učencev Romov. Z naštetimi ukrepi je izboljšano sodelovanje romskih otrok pri pouku ter omogočena višja raven izobrazbe romskih otrok.

Nerešen problem pa je izobraževanje romskih otrok tistih Romov, ki v Sloveniji nimajo urejenega legalnega statusa in njihovo število ni znano. Verjetno vsaj del teh otrok ne obiskuje osnovnih šol, saj se njihovi starši bojijo, da bi jih to izdalo in bi jih z družinami izgnali iz države. Poznamo pa tudi primere, ko osnovne šole omogočijo njihov vpis in izobraževanje v rednih šolskih programih.

Država posebej obravnava in šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev: za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi, posebej financira prehrano, učbenike, ekskurzije ipd., za vse pedagoške vrste študija država študentom romske pripadnosti odobri štipendijo, financirala pa je tudi nastanek prvega delovnega zvezka za poučevanje romskega jezika.

V okviru normativov in standardov za osnovne šole so bili do konca šolskega leta 2002/2003 določeni posebni normativi za oblikovanje romskih oddelkov in oddelkov, v katere so bili vključeni romski otroci; s šolskim letom 2003/2004 pa normativi ne predvidevajo več oblikovanja romskih oddelkov. Normativ za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj 3 romski učenci, je 21.

V šolskem letu 2003/2004 je ministrstvo šolam odobrilo 512 ur za izvedbo pouka v majhnih skupinah. Ta oblika pomoči je po navedbah šol nujno potrebna za uspešno delo z romskimi učenci.

V šolskem letu 2001/2002 je bilo v podaljšano bivanje vključenih 409 romskih učencev. Večina je vključenih v integrirane oddelke, 4 oddelki pa so bili v šolskem letu 2001/2002 namenjeni le romskim učencem. Sredstva za šolo v naravi se na šole porazdelijo po istih kriterijih za vse učence (romske in neromske). V preteklih letih je ministrstvo sofinanciralo nekatere tabore, ki so bili organizirani za Rome, trenutno pa se organizatorji prijavljajo na razpise Urada za mladino. V skladu s Programom za pomoč Romom in naštetu šolsko zakonodajo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, šolam priznava dodatne pedagoške ure za skupinsko izvedbo pouka zunaj matičnega razreda (v šolskem letu 2001/02 je bilo

priznanih 423 pedagoških ur tedensko). V okviru normativov in standardov za osnovne šole in vrte se romski otroci vključujejo v oddelke podaljšanega bivanja.

Ministrstvo od 1. 1. 2003 dalje nakazuje šolam po 1.200 SIT mesečno na učenca Roma za nakup učnih pripomočkov in za nekatere stroške v zvezi z dnevi dejavnosti in ekskurzijami. Zagotavlja tudi dodatna sredstva za regresiranje šolskih malic za romske učence (v šolskem letu 2001/02 je bilo odobrenih 613 dodatnih regresov).

Učbenike za romske učence zagotavljajo šole s pomočjo učbeniških skladov. Pripravljene so tudi prilagojeni delovni zvezki za slovenski jezik in matematiko za tiste romske učence, ki tako obliko pomoči potrebujejo.

Preko Urada RS za šolstvo ministrstvo zagotavlja tudi izvajanje strokovnih nalog za razvoj vzgoje in izobraževanja romskih otrok. Ob uvajanju devetletne osnovne šole so bili sprejeti novi učni načrti, ki vsebujejo minimalne standarde za napredovanje v razred. Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje je zato leta 2000 sprejel Navodila za izvajanje programa devetletne osnovne šole za učence Rome. Zavod Republike Slovenije za šolstvo pa strokovno spremlja prenovo in s pomočjo posebne študijske skupine razvija nove načine dela, ki bodo prilagojeni devet – letnemu šolanju romskih otrok.

V okviru programa »Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006« je bil na podlagi razpisa leta 2001 izbran in financiran tri letni raziskovalno – razvojni projekt, katerega cilj je razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov, z namenom zagotavljanja povečanja rednega zaposlovanja Romov. V letu 2002 je bil v okviru programa »Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006« na podlagi razpisa izbran in financiran program z naslovom »Zagotavljanje enakih možnosti za izobraževanje romskih otrok in njihovih družin.« Ministrstvo je za program prispevalo 6 mio SIT.

Ministrstvo zagotavlja tudi štipendije za vse tiste romske študente, ki so vključeni na pedagoške študije. Na tem področju še vedno niso vidni uspehi, čeprav se na javnih srečanjih, v medijih in v pogovorih s šolami vedno znova opozarja na to možnost. Za štipendijo je doslej zaprosil le en Rom, ki pa študija ni končal.

Decembra 2002 je ministrstvo ustanovilo posebno delovno skupino za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje. V delovno skupino so vključeni strokovnjaki od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih in predstavniki Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Zveze Romov in Zavoda za šolstvo. Na ministrstvu načrtujejo, da bo v letu 2003 pripravljen osnutek strateškega dokumenta, ki bo podlaga za nadaljnje ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja Romov.

Od leta 2003 dalje pa ministrstvo sofinancira tudi razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Zagotavljanje enakih možnosti za izobraževanje romskih otrok in njihovih družin«, ki ga izvaja Pedagoški inštitut (trajanje 2003 – 2005). Projekt je osredotočen na integracijo romskih otrok v šolah, povečanje šolske uspešnosti, ustrezno usposabljanje strokovnih delavcev in delo s starši.

- **Zaposlovanje**

Med osnovne pogoje za izboljšanje celotnega družbenega in ekonomskega položaja Romov pa tudi njihove družbene integracije spada področje zaposlovanja. Sedanje razmere na trgu delovne sile, z relativno visoko stopnjo brezposelnosti ter izrazito strukturno in regionalno brezposelnostjo so Romom še posebej nenaklonjene, predvsem zaradi neusklajenosti ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Temu delno prispevajo predsodki delodajalcev, saj nekateri podatki kažejo, da se brezposelne osebe, ki zaključijo program zaposlovanja hitreje zaposlijo, če niso Romi.

Iz izhodišč Programa zaposlovanja Romov, sprejetega na seji 9. 5. 2000, izhaja, da je podoba delovne aktivnosti Romov drugačna od večinskega prebivalstva. Redna zaposlitev pri Romih je redka, prevladujejo neorganizirane oblike dela. Romi imajo tudi bistveno nižjo izobrazbeno raven, kar slabi njihovo pozicijo na trgu dela.

Leta 2000 je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve pripravilo Program za zaposlovanje Romov, ki je izhajal iz Akcijskega programa zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000 in 2001. Program je bi dveletni in je, ne glede na število vključenih Romov, več kot dvakrat presegel načrtovano število vključitev. Na ministrstvu se poleg rednih programov zaposlovanja intenzivno pripravljajo tudi novi nacionalni in lokalni zaposlitveni programi za Rome, kjer sodelujejo poleg Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Zavoda RS za zaposlovanje, Inštituta za narodnostna vprašanja, predvsem neposredno Romi in njihove organizacije (Zveza Romov Slovenije).

Po oceni strokovnih služb Zavoda za zaposlovanje RS je v evidenci brezposelnih na območni službi Novo mesto prijavljenih okoli 900 Romov, v območni službi Murska Sobota pa okoli 750 Romov, nekaj več prijavljenih Romov je še v območni službi Maribor in Sevnica. Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve so v preteklih letih opredelili posebne ukrepe, projekte in programe, namenjene zaposlovanju Romov.

- a. Enakost možnosti zaposlovanja za Rome – naš skupni izziv je program, ki je potekal predvsem za območje Romov Dolenjske in Prekmurja. Vključenih je bilo 200 Romov, stroški izvedbe programa so se financirali iz proračuna Republike Slovenije (70.mio SIT), lokalnih skupnosti in mednarodnih fondov (PHARE).
- b. Programi javnih del v letih 2000 – 2002
V letu 2000 je predvsem območna služba Novo mesto izvajala devet programov javnih del za Rome, porabljenih je bilo 34.8 mio. SIT.
V letu 2001 je bilo v programe javnih del vključenih 55 Romov v deset različnih programov. V ta namen je bilo porabljenih 37.3 mio. SIT.
V letu 2002 se je v 11 različnih programov javnih del, ki so bili namenjeni Romom vključilo 60 oseb. V ta namen je bilo porabljenih cca 7.774.352,50 SIT.

c. Subvencionirana zaposlitev: Program tisoč novih možnosti.

Program je izvajalo Društvo zaveznikov mehkega pristanka Krško, kot pomoč mladostnikom in pripadnikom romske skupnosti (projekt: »Ciganski lonec« za 150 udeležencev).

Tako je bilo v letu 2000 v programe zaposlovanja vključenih 330, v letu 2001 pa 550 pripadnikov Romske skupnosti.

Poleg tega je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve z namenom zagotavljanja enakega dostopa do zaposlitve Romom sofinanciralo projekt »Romi v procesih evropske integracije/položaj v Sloveniji in Avstriji in na Hrvaškem: razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov«. Projekt pripravlja Inštitut za narodnostna vprašanja (končan bo leta 2004), ki med cilje in namene opredeljuje uresničevanje programa enakih možnosti na področju zaposlovanja Romov in pripravo konkretnih predlogov najustrežnejših modelov za razvoj izobraževanja in poklicnega usposabljanja za romsko etnično skupnost v Sloveniji. Projekt se bo izvajal kot del širšega mednarodnega projekta v okviru Pakta Stabilnosti JVE (Romi v procesih evropske integracije). Triletni projekt je zastavljen tako, da bo vsako leto podal konkretne predloge za eksperimentalno implementacijo izbranih primerov za izobraževanje, poklicno usposabljanje in zaposlovanje Romov.

Na ministrstvu deluje tudi medresorska delovna skupina, v katero so vključeni predstavniki Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstva za šolstvo, znanost in šport, Zavoda RS za zaposlovanje, Inštituta za narodnostna vprašanja ter Zveze Romov Slovenije, ki intenzivno pripravlja akcijski program zaposlovanja Romov, ki bo usklajen z usmeritvami evropske zaposlitvene politike 2003-2006 ter s programom aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji. Primarni operativni cilj programa je zmanjšanje stopnje brezposelnosti Romov. Program bo upošteval tudi predloge pripadnikov romske skupnosti, ki se nanašajo na zaposlitev romskih svetovalcev pri območnih službah zavoda za zaposlovanje na področjih, kjer je poseljenost Romov višja ter tam, kje je v teku ustanavljanje javnih skladov za pospeševanje podjetništva Romov.

Kljub relativno slabi sliki, ki jo kažejo podatki o brezposelnih Romih, je na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve na tem področju v nekaj letih prišlo do pozitivnih sprememb, tako z večjim številom zaposlitvenih programov za Rome, bolj prilagojenim programom javnih del, kot pri večji soudeležbi Romov pri razreševanju problemov zaposlovanja. Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve si prizadeva za odpravo in preprečevanje vseh oblik diskriminacije Romov pri pridobitvi in/ali ohranitvi zaposlitve. Intenzivirali se bodo tudi ukrepi, ki se nanašajo na dvig izobrazbene ravni in poklicnega usposabljanja Romov. Glede na posebno pozornost, ki jo EU posveča romski populaciji, za kar obstajajo namenska sredstva, bodo na ministrstvu pospešeno razvijali programe, ki omogočajo pridobitev sredstev iz Strukturnih skladov, s sodelovanjem v pobudi EQUAL pa se bodo iskali načini za čim hitrejšo integracijo Romov na trg dela.

V okviru delovne skupine za enakost spolov pri Paktu stabilnosti je bil v mesecu juniju 2003 izveden projekt »Romske ženske to zmoremo«, ki je bil namenjen romskim ženskam in njihovemu opogumljanju za večje vključevanje v javno in politično življenje. Projekt je potekal v Novem mestu, Črnomlju, Murski Soboti in Rogašovcih ter se slovesno zaključil v začetku meseca julija 2003 v Murski Soboti. Vsebinski poudarek seminarjev je bil na medsebojnem spoznavanju romskih žensk, njihovi izmenjavi izkušenj, ugotavljanju možnih rešitev in medsebojnem povezovanju z namenom doseganja skupno zastavljenih ciljev. S

projektom je bil narejen korak naprej v odprtem dialogu med Romi in pripadniki večinskega prebivalstva o tem, kako s skupnimi močmi odpravljati predsodke, reševati probleme in graditi medsebojno zaupanje, spoštovanje in enakopravno sožitje.

Ob pripravljenosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, da se napravijo novi koraki naprej na področju zaposlovanja brezposelnih Romov v Sloveniji, je bila na sestanku med Zvezo Romov Slovenije in Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve dne 7. 8. 2003 podana iniciativa pod naslovom »*Treba je rešiti romsko problematiko na področju brezposelnosti*«. Sprejet je bil sklep, da bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve v sodelovanju z Zvezo Romov Slovenije izvajalo zaposlitvene programe za odpiranje novih delovnih mest ter dajalo podporo Zvezi Romov Slovenije za to področje pri ostalih ministrstvih. V skladu s sprejetim Vladnim programom ukrepov za pomoč Romom z dne 30. 11. 1995 (štev. 550-3/95-2/3-8) ter sklepi Vlade RS, ki so bili sprejeti dne 1. 7. 1999 (štev. 550-03/97-8 (P)) je ureditev zaposlitvenih možnosti oziroma ureditev rednih delovnih mest na sedežu Zveze Romov Slovenije v Murski Soboti in Novem mestu v nacionalnem interesu ter je nujno potrebna za nadaljnje delovanje Zveze in njenih prizadevanj. Kazalo bi pregledati rezultate dosedanjih zaposlitvenih programov za Rome, ki jih je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve financiralo neposredno ali posredno in ugotoviti dobre plati ter pomanjkljivosti dosedanjih prizadevanj.

Na področju anti-diskriminacijskih ukrepov je bil v maju 2004 v skladu z obema direktivama EU sprejet Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja.

- Socialno varstvo

Sociološke raziskave o življenju Romov¹³ kažejo na povezanost njihovega nizkega položaja s položajem izrazito deprivilegirane etnične manjšine. Uvrščamo jih med pripadnike najnižjih socialnih slojev, ki jih prizadeva revščina. Socialni status Romov je izrazito nižji od socialnega statusa večinskega prebivalstva. Ne gre le za materialni položaj, ampak tudi za izobrazbeno raven, poklic in zaposlitvene možnosti. Zato Romi ne razpolagajo z družbeno močjo in nimajo nobene pogajalske moči. So zunaj dogajanja, trajno marginalizirani in odvisni od socialnih pomoči. Tudi med sabo so nepovezani, razdrobljeni po naseljih in večinoma neorganizirani. Pogosto se zgodi, da so tisti, ki so začeli prevzemati naprednejše norme in pravila, onemogočeni v lastni sredini. Ko so obravnavani, so obravnavani kot problem, ki ga je treba obvladovati in ne reševati. Redko aktivno sodelujejo pri reševanju problemov.

Socialno-ekonomski položaj Romov (glej opombo 14) se po posameznih področjih in občinah razlikuje. V Prekmurju je socialno-ekonomski položaj Romov boljši kot na Dolenjskem, v Posavju in Beli Krajini kakor tudi v drugih sredinah, kjer Romi živijo. Razlike v socialno-ekonomskem položaju, načinu življenja, izobrazbi, delovnih navadah, verski pripadnosti in običajih so velike tudi med t. i. netradicionalno naseljenimi Romi, ki večinoma živijo v večjih mestih (Ljubljana, Maribor, Celje, Jesenice in Velenje).

---

¹³ VIR: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, šesti osnutek, delovno gradivo, 27. 10. 2003.

Prekmurski Romi imajo večinoma socialno-ekonomski položaj, ki jim omogoča redno vključevanje romskih otrok v vrtce, osnovne šole in srednje poklicne šole. Bivalne razmere ter komunalna infrastruktura so v romskih naseljih bolj urejene in omogočajo pripravo in vključevanje otrok v vzgojno-izobraževalne ustanove. To ne velja za ostale dele Slovenije, kjer živijo Romi. Tako v nekaterih romskih naseljih še niso zagotovljene niti osnovne življenjske potrebe (voda, elektrika, kanalizacija).

Socialno varstvenih storitev so Romi deležni pod enakimi pogoji kot ostalo prebivalstvo. Zaradi specifičnega načina življenja, dejstva, da je izobrazbena raven romskega prebivalstva zelo skromna in ob upoštevanju brezposelnosti večine romskega prebivalstva, je za Rome glavni vir dohodka uveljavljanje pravic na področju socialnega in družinskega varstva.

Temeljni predpis na področju socialnega varstva je Zakon o socialnem varstvu (Ur.l. RS, št. 54/92, 2/2004), v katerem so med drugim določene socialno varstvene storitve, denarne socialne pomoči ter pogoji in način uresničevanja teh pravic.

Na področju varstva družine je temeljni predpis Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur.l. RS, št. 97/2001, 110/2003), ki prav tako določa pogoje za uveljavljanje pravic iz naslova starševskega dopusta in pripadajočega nadomestila, kot tudi vseh drugih pravic iz naslova starševstva, pravico do starševskega dodatka, do otroških dodatkov za svoje otroke, do dodatka za nego otroka, ki potrebuje posebno nego, pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek, pravico do pomoči ob rojstvu otroka in do dodatka za veliko družino.

Denarni prejemki (DSP) po Zakonu o socialnem varstvu in Zakonu o družinskih prejemkih (otroški dodatki, starševski dodatki, pomoč ob rojstvu otroka) Romom omogočajo preživetje. Prejemajo ga vse romske družine, ki imajo otroke, in kjer noben od odraslih družinskih članov ni zaposlen zavezane na sklenitev pogodbe o aktivnem reševanju socialne problematike. Ta pogodba se mesečno spremlja preko potrdil o obiskovanju pouka šloobveznih otrok ali predšolskih otrok v VVO, organizacij za izobraževanje odraslih ipd. V primeru, da se ugotovi, da družina ne izpolnjuje določil pogodbe, se naredi sprememba z ugotovitvijo krivdnega razloga. Z opominom izbrisa iz evidence brezposelnih so prejemniki pomoči po letu 2001 dodatno zavezani, da si aktivno iščejo ali usposablajo za delo. Denarna socialna pomoč in otroški dodatek za 5-člansko brezposelno družino, brez premoženja znaša 188.122,40 SIT mesečno.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je za dosledno izvajanje zakona centrom za socialno delo posredovalo več dodatnih navodil in pojasnila za obravnavo posameznih skupin prebivalstva. Na takšen način je omogočeno centrom za socialno delo ugotavljanje upravičenosti do denarne socialne pomoči. V primerih dvoma o namenski uporabi denarne socialne pomoči je priporočljivo izplačevanje v funkcionali, vendar ne s plačilom položnice, ki jo upravičenec do denarne socialne pomoči prinese na CSD, temveč z direktnim plačilom upravičencu do sredstev po dogovoru z njim ali z vročitvijo določenega zneska denarne socialne pomoči Romu za izplačilo posamične položnice. V funkcionalni obliki se izplačujejo le tiste denarne socialne pomoči, kjer gre za družine z večjim številom družinskih članov in nezmožnostjo samostojno razpolagati s prejeto denarno socialno pomočjo (npr.alkoholizem).

V okviru Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve si prizadevajo za socialno preventivo ter učenje za samopomoč in kvalitetnejše življenje. Na osrednjem centru za socialno delo ugotavljajo, da bi tako obsežno in zahtevno delo zahtevalo specifične kriterije

pri zaposlovanju strokovnih delavcev, kar je potrdil tudi nedavni posvet predstavnikov centrov za socialno delo v Novem mestu.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (sektor za družino) že več let sofinancira programe na področju socialnega varstva. Na področju družine se v okviru vsakoletnih javnih razpisov sofinancirajo posamezni programi nevladnih organizacij na lokalni ravni. Zavod Voluntariat prireja že več let mednarodne romske tabore in izvaja program »Rom«, Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj pa ima s strani ministrstva sofinanciran program »Socializacija predšolskih romskih otrok skozi pravljico«. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v okviru vsakoletnih javnih razpisov na področju socialnega varstva sofinanciralo 35 razvojnih in preventivnih programov za Rome v skupni vrednosti 8.6 mio SIT, skupaj s sredstvi na področju družine pa preko 10 mio SIT.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je mnenja, da je program ukrepov za pomoč Romom, ki zadeva varstvo družine in socialno varstvo, še vedno aktualen in obvezujoč za delo na tem pomembnem področju, zato so na ministrstvu pripravili Skupni memorandum o socialnem vključevanju, ki je bil jeseni 2003 sprejet na Vladi Republike Slovenije ter Evropski komisiji. V tem gradivu so med drugimi omenjeni ključni izzivi na področju socialnega vključevanja, posebej pa je povzet tudi položaj Romov pri nas. Na tem področju se dobo sledili skupni strateški cilji Evropske Unije, tako, da se bomo na ministrstvu zavzemali za uresničevanje predvidenih ukrepov, zlasti preko izvajanja dodatnih programov socialnih storitev z namenom povečevanja integracije najbolj ranljivih družbenih skupin.

5. člen

(a) Italijanska in madžarska narodna skupnost

Republika Slovenija je v Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije¹⁴ k Ustavi RS, v poglavju III. opredelila: «Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njunim pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz ustave Republike Slovenije in mednarodnih pogodb». Položaj in posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji, so tako opredeljene v 64. členu Ustave Republike Slovenije, ki določa, da:

- je avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole,
- za ohranjanje svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva,
- imata narodni skupnosti in njuni pripadniki v skladu z zakonom pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja (zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno),
- je narodnima skupnostma in njunim pripadnikom zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in državama (Slovenija gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic),

---

¹⁴Glej Uradni list RS, št.1-4/91-I, 25. julij 1991.

- na območjih, kjer skupnosti živita, njuni pripadniki za uresničevanje svojih pravic ustanovijo samoupravne skupnosti (na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje),
- sta narodni skupnosti neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v državnem zboru (80. člen Ustave RS v tretjem odstavku določa, da se v državni zbor vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti; za razliko od ostalih poslancev državnega zbora RS, ki so izvoljeni po proporcionalnem sistemu, se predstavnika narodnih skupnosti volita po večinskem načelu),
- zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer ti skupnosti živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter pravice, ki jih pripadniki te skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij,
- so pravice narodnih skupnosti zagotovljene ne glede na število pripadnikov skupnosti,
- Ustava RS v 5. odstavku 64. člena določa, da: »zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodne skupnosti«. Na podlagi ustavnega določila pa nadalje Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Ur.l. RS, št. 65/94) v 2. odstavku 15. člena določa, da: »kadar državni organi odločajo o zadevah, ki se nanašajo na položaj pripadnikov narodnih skupnosti, morajo predhodno pridobiti mnenje samoupravnih narodnih skupnosti«.

Pomembnejše določbe Ustave RS so za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti zapisane tudi v 11. členu Ustave RS, ki pravi: »Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina«; poleg tega pa sta še 61. in 62. člen Ustave RS, ki jamčita vsem državljanom RS pravico do svobodnega izražanja pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti, da gojijo in izražajo svojo kulturo ter pravico do uporabe svojega jezika in pisave.

Organiziranost in temeljne pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji so konkretizirane v Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih (Ur.l.RS, št.65/94), katerega 1.člen določa: »Za uresničevanje posebnih pravic, ki jih zagotavlja ustava Republike Slovenije, za uveljavljanje svojih potreb in interesov in za organizirano sodelovanje pri javnih zadevah, ustanovijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer avtohtono živijo, samoupravne narodne skupnosti«, s tem pa je dodatno operacionalizirano uresničevanje ustavno določenih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Pripadnikom italijanske in madžarske narodne skupnosti so nekatere pravice zagotovljene tudi izven narodnostno mešanega območja (vpis v posebni volilni imenik za izvolitev poslanca v Državni zbor RS, pravica do učenja jezika izven območja pod določenimi pogoji).

Predstavniki italijanske in madžarske narodne skupnosti so zastopani tudi v Svetu nacionalne RTV Slovenija, vsak z enim predstavnikom. Poleg tega Svet RTV Slovenija imenuje tudi programske svete za narodnostni program, v katerih sta dve tretjini članov iz vrst pripadnikov obeh narodnih skupnosti.

Poleg tega je njihov položaj opredeljen še v približno 40 področnih zakonih, v odlokih in statutih občin narodnostno mešanih območij, v drugih pravnih aktih, z meddržavnimi pogodbami ali sporazumi, ter z mednarodnimi konvencijami, ki jih je ratificirala Republika Slovenija. Najpomembnejši so: Okvirna konvencija Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ti konvenciji veljata za obe narodni skupnosti). Osimski sporazumi iz leta 1977 so pomembni za italijansko narodno skupnost. Gre za dvostranski sporazum med prejšnjo skupno državo SFRJ in Republiko Italijo. Republika Slovenija se je ob osamosvojitvi leta 1991 z aktom o nasledstvu obvezala k nadaljnjemu spoštovanju teh sporazumov. Osimski sporazumi povzemajo tudi bistvena določila Posebnega Statuta kot priloge Londonskega memoranduma iz leta 1954.

Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (1993) je pomembna meddržavna pogodba, pomembna za madžarsko narodno skupnost v Sloveniji in za slovensko manjšino na Madžarskem.

V letu 2001 je bil sprejet prenovljeni Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001), ki celovito ureja vse posebnosti vzgoje in izobraževanja za potrebe obeh narodnih skupnosti, za katere so nastavki dani v vseh zakonih s področja šolstva, začeni s krovnim Zakonom o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 55/2003 – uradno prečiščeno besedilo). Omeniti velja tudi Zakon o knjižničarstvu (Ur. l. RS, št. 87/2001) z vrsto podzakonskih aktov, ki v 25. členu govori o splošnih knjižnicah na narodnostno mešanih območjih. Na Ministrstvu za kulturo je bila ustanovljena tudi posebna delovna skupina za pripravo predlogov o implementaciji tega člena. Člana te delovne skupine sta bila tudi predstavnika krovnih organizacij obeh narodnih skupnosti. Ministrstvo ima organizirano tudi strokovno pomoč in svetovanje pripadnikom manjšinskih skupnosti z namenom, da bi se zagotovila njihova enakovredna participacija v kulturnem življenju. Še posebne pozornosti so deležni manjšinski umetniki. Tak pristop omogoča upoštevanje posebnih okoliščin, v katerih manjšine in ljudje, ki jim pripadajo, živijo.

V letu 2002 je bil sprejet Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 96/2002), ki določa javni interes za kulturo, organe, ki so zanj pristojni in odgovorni ter mehanizme za njegovo uresničevanje. Določila zakona, poleg ostalih manjšinskih skupnosti v RS, obravnavajo tudi italijansko in madžarsko narodno skupnost v Republiki Sloveniji. Zakon v 59. členu opredeljuje, da se za zagotavljanje programov italijanske in madžarske narodne skupnosti uporablja neposredni poziv. V 31. členu je zapisano, da sredstva za financiranje javnih zavodov, ki jih lahko za uresničevanje svojih potreb na področju kulture ustanovita italijanska in madžarska narodna skupnost, zagotavlja italijanski in madžarski narodni skupnosti država, v okviru sredstev za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost.

V letu 2003 je bil sprejet Zakon o matičnem registru (Uradni list RS, št. 37/2003), ki je nadomestil stari zakon o matičnih knjigah. Nov zakon celovito in na novo ureja področje vodenja matičnih knjig (enotna baza podatkov v računalniškem registru). 23. člen zakona o matičnem registru v petem odstavku določa: «Na območjih, določenih z zakonom, kjer živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se izdajajo izpiski in potrdila iz matičnega registra v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti».

Spremenjeni Zakon o maturi (Uradni list RS, št.15/2003) v letu 2003, v 5. členu določa, da na območjih, kjer živi italijanska narodna skupnost, je v šolah z italijanskim učnim jezikom predmet skupnega dela splošne mature namesto slovenščine italijanščina, na območjih, kjer živi madžarska narodna skupnost, pa lahko kandidat izbere slovenščino ali madžarščino. Določba 7. člena tega zakona enako določa tudi v primeru, ko kandidat opravlja poklicno maturo.

V juniju 2003 pa je bil dopolnjen tudi Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 55/2003).

Generalni sekretar Vlade RS je v opozorilu oziroma navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. 3. 2003, glede vključevanja narodnih skupnosti v postopek sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov – drugi odstavek 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994), v zvezi s pripombo poslanca italijanske narodne skupnosti Roberta Battellija v državnem zboru RS in vodstva italijanske narodne skupnosti, o nedoslednem upoštevanju drugega odstavka 15. člena zakona o samoupravnih narodnih skupnosti – pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovniških in ustreznih zakonskih določil. Med drugim je navedel:

- v fazi obravnavanja zadev, ki se nanašajo na položaj pripadnikov narodnih skupnosti, v okviru vlade in njenih delovnih teles, ko dokončne odločitve sprejema Državni zbor (zakonsko normiranje in sprejemanje še nekaterih drugih aktov), opozarjam na 49. člen Poslovnika Vlade Republike Slovenije (Ur.l. RS, št. 43/2001), ki določa: »Vlada sodeluje z drugimi državnimi organi, s strokovnimi združenji, zbornicami, sindikati, lokalnimi skupnostmi in drugimi subjekti praviloma preko pristojnih ministrstev. Pri tem zlasti obravnava njihova mnenja in pobude, oblikuje do njih stališča, jih obvešča o svojih stališčih in ukrepih, če je potrebno, vabi njihove predstavnike na seje svojih delovnih teles, ustanovi svete vlade in organizira druge oblike sodelovanja.« Zato priporočam, da ne glede na to, da je v primeru zakonov Državni zbor RS dolžan pred sprejemom zakona pridobiti mnenje samoupravne narodne skupnosti, ministrstva že v fazi priprave gradiva sodelujejo z narodnimi skupnostmi na podlagi navedenega poslovniškega določila,
- kadar državni organi, v okviru izvršilne veje oblasti (vlada, ministrstva, drugi državni organi), odločajo s podzakonskimi in drugimi akti, so v skladu z drugim odstavkom 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih dolžni predhodno pridobiti mnenje najvišjih organov narodnih skupnosti: a) ko gre za italijansko narodno skupnost, mnenje zavzame njihov najvišji organ: Obalna italijanska samoupravna narodna skupnost, Koper, Župančičeva 39), b) ko gre za madžarsko narodno skupnost, je za mnenje pristojna: Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, Lendava, Glavna ulica 124, c) ko gre za romsko skupnost živečo v Republiki Sloveniji, se zakonske in podzakonske določbe kot pod a) in b) uporabljajo smiselno tudi za Rome. Mnenje zavzema njihov najvišji organ: Zveza Romov Slovenije, Murska Sobota, Arhitekta Novaka 13,
- v dvomu, ali zakonski oziroma drugi predpis posega v položaj pripadnikov narodnih skupnosti, ustrezno tolmačenje zavzame Urad Vlade RS za narodnosti.

V januarju 2003 je bil izdan Odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem (Università della Primorska), ki ima sedež v občini Koper in spada v območje avtohtone poselitve narodnostno mešanega območja, kjer živijo pripadniki italijanske narodne skupnosti in kjer je z zakonom določena dvojezičnost.

Na podlagi Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ki sta ga državi podpisali leta 1992, je 27. in 28. maja 2003 v Moravskih Toplicah potekalo sedmo zasedanje slovensko-madžarske mešane komisije.

Zakon o Madžarih, ki živijo v sosednjih državah

Republika Madžarska je sprejela Zakon o Madžarih, ki živijo v sosednjih državah in zadeva tudi madžarsko narodno skupnost, živečo v Sloveniji, z veljavnostjo od 1. januarja 2002. Zakon ne velja za Madžare, živeče v Avstriji. Zakon predvideva določene ugodnosti za pripadnike madžarske manjšine v sosednjih državah. Zaradi pomislekov mednarodnih institucij (Svet Evrope, Evropska unija, OVSE) in nekaterih sosednjih držav, kot sta Romunija in Slovaška, je Madžarska 23. junija 2003 zakon prilagodila evropskim standardom in nekaterim posebnostim, ki veljajo pri madžarski manjšini na Slovaškem in v Romuniji.

Stališče Republike Slovenije glede tega zakona je, da je zakon legitimen akt sosednje države, vendar njegova implementacija ne sme posegati v pravni red RS in ožiti okvire ter mehanizme, ki jih predvidevajo sporazumi med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko. Vprašanja glede izvajanja Zakona o Madžarih, ki živijo v sosednjih državah, in njegove posamezne vsebine, bo Slovenija obravnavala z Madžarsko na bilateralni ravni v okviru Mešane slovensko – madžarske komisije za spremljanje Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

Ugodnosti, ki jih Madžarska nudi pripadnikom madžarske narodne skupnosti in tudi njihovim zakoncem, ki niso Madžari, temeljijo na petih vrstah izkaznic, ki jih podeljuje madžarska država.

Administrativne naloge in izpolnjevanja vlog za prosilce teh identifikacijskih izkaznic oziroma »madžarskih izkaznic« (ne pa izdajanja izkaznic), za pripadnike madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, izvaja t.i. »Informacijska pisarna« v Lendavi pod okriljem krovne organizacije - Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti. Izkaznice pripadnikom madžarske narodne skupnosti v Sloveniji in njihovim zakoncem oziroma zunaj zakonskim partnerjem (ne glede na nacionalno pripadnost) ter dijakom in pedagoškim delavcem prinašajo številne ugodnosti (npr. na področju izobraževanja, prevozov, obiskovanja muzejev, knjižnic, arhivov itd.). Po podatkih informacijske pisarne Lendava je bilo do 22. januarja 2004 vročenih 1785 izkaznic, od tega 65 dijaških, 45 pedagoških, 54 za zakonske partnerje, ostalo pa za pripadnike manjšine, 4 vloge pa so bile do sedaj zavrnjene.

Meddržavni sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (1993) je bil podpisan 6. novembra 1992 v Ljubljani, državni zbor RS pa ga je ratificiral 3. aprila 1993. Republika Slovenija in Republika Madžarska sta sporazum podpisali v želji, da bi zagotovili čim višjo raven pravnega varstva ter ohranjanja in razvijanja narodne identitete slovenske manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji. Na podlagi tega sporazuma je bila z zakonom predvidena slovensko-madžarska mešana komisija (ta je nazadnje zasedala 27. in 28. maja 2003 v Moravskih Toplicah) z namenom, da ugotavlja izpolnjevanje obveznosti iz sporazuma, predlaga in priporoča način in vsebino razreševanja odprtih vprašanj.

(b) Romi

Začetki urejanja pravnega položaja Romov segajo v leto 1989, ko je bila z ustavnimi amandmaji sprejeta določba, naj se pravni položaj Romov uredi z zakonom. Pravna osnova za urejanje položaja romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji je v 65. členu Ustave RS, ki določa: »položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon«. S tem so bili postavljeni pravni temelji za zaščitne ukrepe, hkrati pa nakazano dejstvo, da Romov, zaradi njihove specifičnosti ni mogoče enačiti s položajem italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS¹⁵. Določba 65. člena vsebuje pooblastilo zakonodajalcu, da romski skupnosti, ki živi v Sloveniji, kot posebni etnični skupnosti z zakonom zagotovi, poleg splošnih pravic, ki gredo vsakomur, še posebne pravice. Gre za zagotovitev posebnega (dodatnega) varstva, ki je v pravni teoriji znano kot t.i. »pozitivna diskriminacija« ali pozitivno varstvo in pomeni, da pri urejanju posebnega položaja in posebnih pravic romske skupnosti zakonodajalec ni omejen z načelom enakosti, ki mu pri urejanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin prepoveduje vsako diskriminacijo, ki bi temeljila na narodnosti, rasi ali drugih okoliščinah, določenih v 1. odstavku 14. člena ustave¹⁶. Ustava je zagotovitev posebnih pravic romski skupnosti uvrstila v poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, kar pa ne pomeni, da so posebne pravice, ki jih določajo posamezni zakoni, ustavne pravice. Gre za posebne pravice, določene z zakonskimi predpisi, temelj za njihovo izdajo pa predstavlja ustavna določba 65. člena.

Romska skupnost v Republiki Sloveniji nima položaja narodne manjšine, gre za posebno etnično skupnost ali manjšino, ki ima posebne etnične značilnosti (lastni jezik, kulturo, druge etnične posebnosti).

Ob pripravi ustave so se pojavljala različna vprašanja glede urejanja posebnega varstva romske skupnosti, predvsem v primerjavi ustavnega varstva, ki ga uživata italijanska in madžarska narodna skupnost. Na osnovi stališča, da romska skupnost zaradi svojih specifičnih, etničnih značilnosti zahteva posebno ureditev, je bil predlagan poseben »romski zakon«, ki naj bi celostno uredil položaj in posebne pravice tej skupnosti. Kasneje je prevladalo stališče, naj se položaj in posebne pravice urejajo v področni zakonodaji, tako kot to velja tudi za narodni skupnosti. Iz ustavodajnega pravnega vidika ostaja odprto vprašanje ali je s parcialnim urejanjem posebnih pravic romske etnične skupnosti uresničen namen ustavodajalca, da se z zakonom ne določijo le posebne pravice romske skupnosti, temveč se določi tudi njen položaj; pri tem mislimo na obseg določitve območja, kjer se te pravice priznavajo ter drugi pogoji, ki morajo biti ob priznanju posebnih pravic izpolnjeni¹⁷.

Državni zbor Republike Slovenije je na 115. seji 2. decembra 1993 ob obravnavi predloga Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih sprejel sklep, naj vlada pripravi tudi zakon o zaščiti romske skupnosti v RS. Odbor Državnega zbora RS za notranjo politiko in zakonodajo je dne 12. 10. 1995 sprejel naslednji sklep: »Za ureditev vprašanj, ki so vitalnega pomena za ureditev položaja Romov v Republiki Sloveniji, zaenkrat ni potreben globalni zakon, temveč naj se uredi materija, ob upoštevanju enakopravnosti, v področni zakonodaji v skladu s predlogi Vlade Republike Slovenije z drugimi ukrepi«. Leta 1995 je Vlada RS

¹⁵ Informacija o položaju Romov v RS, Poročevalec DZ/št.18, leto 1995.

¹⁶ Glej L. Šturm, Komentar Ustave RS, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002. **F. Zakrajšek, 65. člen (Položaj in posebne pravice romske skupnosti)**, str. 630-633.

¹⁷ Glej L. Šturm, Komentar Ustave RS, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana 2002. **F. Zakrajšek, 65. člen (Položaj in posebne pravice romske skupnosti)**, str. 630-633.

zavzela stališče, da bi bilo zaščito romske etnične skupnosti smotrno urejati v področnih zakonih.

Implementacija 65. člena ustave se tako še vedno uveljavlja preko področne zakonodaje, doslej je zaščita romske skupnosti vgrajena v devet (9) področnih zakonov:

1. Zakon o lokalni samoupravi (Ur.l.RS, št.72/93 ... 51/02)
2. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalnih volitvah (Ur.l.RS, št.51/2002)
3. Zakon o evidenci volilne pravice (Ur.l.RS, št.52/2002)
4. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS, št.14/03)
5. Zakon o vrtcih (Ur.l.Rs, št.12/96 ... 44/00)
6. Zakon o osnovni šoli (Ur.l.RS, št.12/96 ... 59/2001)
7. Zakon o medijih (Ur.l.RS, št.35/2001)
8. Zakon o knjižničarstvu (Ur.l.RS, št.87/2001)
9. Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Ur.l.RS, št.96/2002)

Politična participacija Romov na lokalni ravni v Republiki Sloveniji

V postopku za oceno ustavnosti in zakonitosti na pobudo Rajka Šajnoviča iz Novega mesta, je Ustavno sodišče RS v odločbi (U-I-416/98-38) z dne 22. 3. 2001, med drugim ugotovilo, da je Zakon o lokalni samoupravi (Ur.l. RS, št. 72/93, 70/2000) v delu določbe petega odstavka 39. člena, ki ustvarja obveznost, da občine na območju katerih živi avtohtona naseljena romska skupnost, zagotovijo tej skupnosti najmanj enega predstavnika v občinskem svetu, v neskladju z ustavo. Ta določba namreč nima določil oz. naštetih pogojev pod katerimi so občine z romsko skupnostjo dolžne zagotoviti v svojih statutih izvolitev posebnega romskega svetnika ob volitvah v lokalno samoupravo. Državnemu zboru RS je Ustavno sodišče naložilo, da to neustavnost odpravi.

Tako je v Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o lokalni samoupravi (Ur.l.RS, št.51/2002) v 14. členu dodan 101. a člen, ki naj bi neustavnost s tem odpravil, in določa naslednje:«Občine Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče so dolžne zagotoviti pravico v občini naseljene romske skupnosti do enega predstavnika v občinskem svetu do rednih lokalnih volitev v letu 2002«. Občina Grosuplje je zaenkrat edina, ki ne spoštuje odločb Ustavnega sodišča RS. Trenutno ima romska skupnost svojega posebnega svetnika v občinskih svetih 19 občin. S spremembo Zakona o lokalni samoupravi, ki je vnovič v fazi spreminjanja, se bo po pričakovanju zaplet glede romskega svetnika uredil tudi v občini Grosuplje.

K oblikovanju predlogov za ureditev položaja romske skupnosti v Sloveniji na lokalni ravni, nas je vodila tudi določba 4. člena Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin in Resolucija stalne konference lokalnih in regionalnih skupnosti Sveta Evrope (št.294, 1993) za strpno Evropo, predvsem v smeri lajšanja vključevanja Romov v lokalne skupnosti.

Urad Vlade RS za narodnosti je v letu 2002 in letu 2003 finančno podprl program usposabljanja in izobraževanja za pripadnike romske skupnosti, ki so kandidirali na listah za izvolitev romskega svetnika v občinski svet. V prihodnje načrtujemo nadaljevanje tega programa, z dodatnim izobraževanjem že izvoljenih romskih svetnikov, pa tudi predsednikov

in tajnikov ustanovljenih romskih društev (registriranih 21). Takšno usposabljanje bi imelo poudarke na pomenu in možnostih, ki so jim bile z izvolitvijo dane; neposredno odločanje v širši politični, družbeni, socialni, ekonomski in kulturni sferi.

6. člen

V skladu z 39. členom Ustave RS (svoboda izražanja) je vsem državljanom Slovenije zagotovljena svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno izbira, sprejema in širi vesti in mnenja. Vsakdo ima pravico dobiti informacijo javnega značaja, za katero ima v zakonu utemeljen pravni interes, razen v primerih, ki jih določa zakon.

Človekove pravice so sestavni del pouka v osnovnih in srednjih šolah. Zlasti v osnovnih šolah je velik poudarek pri seznanjanju otrok o človekovih in otrokovih pravicah. Pri različnih predmetih so vključena poglavja o človekovih pravicah in medsebojnih odnosih še posebej pa pri predmetu Družba (4. in 5. razred 9-letne OŠ), Državlјanska vzgoja in etika (7. in 8. razred 9-letne OŠ) ter pri nekaterih drugih predmetih (Državlјanska kultura, Vzgoja za medije, Retorika ipd).

Dopolnilni pouk v maternem jeziku otrok migrantov temelji na 8. členu Zakona o osnovni šoli (Ur.l.RS št. 12/96, 33/97 in 59/01), na priporočilih Sveta Evrope, EU in na dolgoletnih izkušnjah dopolnilnega pouka slovenskega jezika v zahodnoevropskih deželah. Sistem dopolnilnega pouka migrantov smo opisali v prvem poročilu (6. člen). Število učencev, ki obiskujejo dopolnilni pouk maternega jezika v šolskem letu 2003/04 - makedonski jezik: 52 učencev (v Ljubljani, Kranju, Novi Gorici in na Jesenicah); - srbski jezik: 16 učencev v Mariboru; - hrvaški jezik: 35 učencev (v Novem mestu, Ljubljani, Mariboru in Radovljici).

Podatki o pouku tujega jezika kot izbirnega predmeta so zajeti v 13. členu.

Na medijskem področju se Vlada RS tudi, da bi bilo več narejenega za vzpodbujanje duha strpnosti in medkulturnega dialoga. Spričo omenjenega je ministrica za kulturo v svojem pismu RTV Ljubljana dne 15. 7. 2002 priporočila, da bi bilo več medijske pozornosti namenjene manjšinskim skupnostim in njihovi kvalitetni integraciji v prostor bivanja, kar bi omogočilo širšo seznanjenost prebivalstva Slovenije z njihovimi kulturnimi značilnostmi in razumevanje posebnosti. Slednje je pomembno za vzdušje strpnosti in miroljubnega sobivanja na območju Slovenije.

Ministrstvo za kulturo že od leta 1992 ustvarja pogoje tudi za kulturne dejavnosti drugih manjšinskih skupnosti in priseljencev, ki jih v glavnem izvajajo v društvih pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije, ki živijo v Sloveniji.

Obstaja pa razkorak med zahtevami in finančnimi možnostmi Ministrstva za kulturo, saj je za program za leto 2004 zahtevkov 4x več kot je na voljo finančnih sredstev. Na sestanku, ki je bil z ministrico za kulturo organiziran februarja 2004, so bili sprejeti številni ukrepi, ki naj bi vodili k izboljšanju stanja.

7. in 8. člen

Načela OKZNM oziroma zagotavljanje spoštovanja pravice vsakega pripadnika narodne manjšine do svobode vesti in veroizpovedi (7. člen) ter priznavanja pravice izražanja vere ali prepričanja in ustanavljanja verskih ustanov vsakemu pripadniku narodne manjšine (8. člen), se uresničujejo s pomočjo notranje zakonodaje in ustrezne vladne politike.

a) notranja zakonodaja

Urad Vlade RS za verske skupnosti ugotavlja, da notranja zakonodaja - pozitivno pravo Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v RS (v nadaljevanju ZPPVS, Uradni list SRS št. 15/76 in 42/86, Uradni List RS št.22/91), vladni Predlog zakona o verskih skupnostih, ki je bil vložen v DZ dne 22.06.1998 in Predlog zakona o verski svobodi in verskih skupnostih, ki ga je pripravil Inštitut za pravo človekovih pravic, ne vsebujejo posebnih določb o svobodi vesti in veroizpovedi za narodne manjšine. Pripadniki narodnih manjšin se na področju svobode vesti obravnavajo enako kot vsi ostali naslovniki svobode vesti.

Po vpogledu v evidenco verskih skupnosti, ki so v Republiki Sloveniji prijavile svojo ustanovitev in Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj leta 2002, Urad za verske skupnosti iz podatkov o narodnosti pripadnosti ugotavlja, da pripadniki narodnih manjšin nemoteno uveljavljajo svobodo vesti in veroizpovedi v njeni kolektivni-skupinski razsežnosti. V Sloveniji so namreč uspešno prijavili ustanovitev verske skupnosti ustanovitelji, ki so po narodni pripadnosti Bošnjaki, Muslimani (praviloma etnična baza Islamske skupnosti v RS), Srbi (praviloma etnična baza Srbske pravoslavne cerkve Metropolije Zagrebško-Ljubljanske) in Makedonci (praviloma etnična baza Makedonske pravoslavne skupnosti v RS "Sveti Kliment Ohridski").

b) vladna politika

Vladna politika do narodnih manjšin na področju svobode vesti je del splošne vladne politike na področju svobode vesti in načela ločitve države in verskih skupnosti. Država daje namensko finančno podporo - prispevek delodajalca za socialno zavarovanje duhovnikov in redovnikov, ki jim je to edini poklic, tudi duhovnikom Islamske skupnosti v RS ter Srbske pravoslavne cerkve Metropolije Zagrebško – Ljubljanske. Makedonska pravoslavna skupnost v RS "Sveti Kliment Ohridski" nima duhovnika. Imenovane verske skupnosti so praviloma tudi prejemnice vsakoletne simbolične finančne pomoči države.

9. člen

(a) Italijanska narodna skupnost

Italijanska narodna skupnost ima številna društva, druge kulturne, izobraževalne in vzgojne ustanove, ki delujejo v italijanskem jeziku.

V šolskem letu 2002/2003¹⁸ je tri vrtce z italijanskim učnim jezikom (vrtec »Delfino Blue« Koper; vrtec »Dante Alighieri«, Izola in vrtec »La Coccinella«, Portorož) na narodnostno mešanem območju obalnih občin obiskovalo skupaj 280 otrok. Tri osnovne šole s

---

¹⁸ Dopis izobraževalnim institucijam v zadevi številčni podatki za šolsko leto 2002/2003, Ljubljana, julij 2003.

podružnicami z italijanskim učnim jezikom je v šolskem letu 2002/2003 (OŠ Dante Alighieri, Izola; OŠ Pier Paolo Vergerio il Vecchio, Koper s podružnicami v Samadeli, Bertokih in Hrvatinih; in OŠ Vincenzo de Castro, Piran s podružnicami v Luciji, Sečovljah, Strunjanu) skupaj obiskovalo 416 učencev.

Tri srednje šole z italijanskim učnim jezikom je v šolskem letu 2002/2003 (Gimnazija Antonio Sema, Piran; Srednja šola Gian Rinaldo Carli, Koper; Srednja poklicna šola – ekonomska smer Pietro Coppo, Izola) skupaj obiskovalo 287 dijakov.

Italijanski jezik in književnost se lahko študira na Univerzi v Ljubljani (FF in Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, sedež v Kopru), nedavno pa je bil izdan odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem. Pripadniki italijanske narodnosti lahko študirajo tudi na univerzah v Italiji (predvsem, ko se želijo izobraževati v italijanskem jeziku na ostalih nelingvističnih področjih) in na Hrvaškem (Reka, Pulj).

Pripadniki italijanske narodne skupnosti v RS se združujejo v številna društva (politična, splošna, kulturna, športna, raziskovalna itd.), imajo tri knjižnice, v okviru mreže javnih knjižnic pa so še posebni oddelki namenjeni italijanski kulturi, publicistiki in revijalnim izdajam.

Časopisna založniška dejavnost se opravlja preko založniške hiše EDIT na Reki z agencijo A.I.A. v Kopru (prvo institucijo sofinancira tudi Slovenija, drugo pa Slovenija financira v celoti), ki izdaja tednik La Voce del Popolo. Na narodnostno mešanem območju pa izhajajo še kulturno informativni listi: La Città, Il Mandracchio, Lasa pur dir, Il Trillo ter druge priložnostne publikacije.

Redni dnevni radijski in televizijski programi se pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija pri Regionalnem RTV centru Koper-Capodistria (nacionalna RTV Slovenija). Radijski program obsega 18 ur dnevno, 126 ur tedensko, televizijski program pa 9 ur ob torkih, sredo, petkih, sobotah in nedeljah ter 7,5 ur ob ponedeljkih in četrtek. Za delovanje te ustanove, ki sodi v sistem RTV Slovenija (v ta namen nacionalna televizija tudi pobira poseben prispevek) je določeno število redno zaposlenih in tudi določeno število stalnih honorarnih delavcev. Število redno zaposlenih pri Regionalnem RTV centru Koper-Capodistria je na področju radijskega programa 59, na področju televizijskega programa pa 93. Poleg redno zaposlenih delujejo v sklopu tega centra tudi stalni honorarni delavci, ki jih je na področju radijskega programa 20 in na področju televizijskega programa 30. Programe narodnih skupnosti pa dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade RS za narodnosti), in sicer glede na določbo 14. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenije (Ur.l. RS, št. 18/94, ..., 79/2001).

Na ozemlju republike Hrvaške delujejo tri zelo pomembne skupne ustanove za italijansko narodno skupnost v Sloveniji:

- založniška hiša EDIT na Reki,
- Italijanska Drama, Reka,
- Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju,
- Italijanska unija.

Navedene ustanove sofinancira Republika Slovenija, čeprav za to ni meddržavnega pravnega akta. Temelj zdajšnjega financiranja je sklep odbora Vlade RS za državno ureditev in javno upravo iz leta 1993.

Velikega pomena za italijansko narodno skupnost je tudi obnova Manziolijeve palače v Izoli, ustrezen sporazum je bil sklenjen še za časa skupne države, med Jugoslavijo in Italijo. Investicija je zdaj finančno pokrita s strani Ministrstva za kulturo. Urad Vlade RS za narodnosti pa je leta 2002 sofinanciral opremo knjižnice v tej palači v višini 5.578.500,00 SIT.

Italijanska narodna skupnost je zdaj v procesu ustanavljanja ustreznega Zavoda za kulturo italijanske narodnosti, zagonske stroške v višini 4.500.000,00 SIT je prispeval Urad Vlade RS za narodnosti.

(b) Madžarska narodna skupnost

Madžarska narodna skupnost ima številna društva, kulturne, izobraževalne in vzgojne ustanove, ki delujejo v madžarskem jeziku.

Za razliko od italijanske narodne skupnosti, ki ima šole v italijanskem učnem jeziku, je na narodnostno mešanih območjih, kjer živi madžarska narodna skupnost, z zakonom določeno dvojezično šolstvo (izobraževanje poteka za vse prebivalce na tem območju v obeh jezikih, slovenskem in madžarskem).

Po podatkih za šolsko leto 2002/2003 je dvojezične vrtce na narodnostno mešanem območju v Pomurju obiskovalo 273 otrok.

Dvojezične osnovne šole s podružnicami (Dvojezična OŠ Lendava I, Dvojezična OŠ Lendava II s prilagojenim programom, Dvojezična OŠ Vlaja Lajoša Genterovci, Dvojezična OŠ Dobrovnik, Dvojezična OŠ Prosenjakovci) je obiskovalo 1022 učencev.

Dvojezična srednja šola Lendava ima 17 oddelkov (7 oddelkov gimnazije, 6 oddelkov programa ekonomski tehnik, 1 oddelek programa strojni tehnik, 3 oddelke programa prodajalec). V šolskem letu 2002/2003 je šolo obiskovalo 284 dijakov.

Možnost nadaljevanja študija madžarskega jezika za pripadnike madžarske narodnosti je na Univerzi v Mariboru (katedra za madžarski jezik) in na Univerzi v Ljubljani (lektorat madžarskega jezika) ter na podlagi bilateralnega sporazuma iz leta 1993 med Slovenijo in Madžarsko tudi na univerzah na Madžarskem (letno na Madžarskem študira okoli 50 pripadnikov madžarske narodne skupnosti).

Madžarska narodna skupnost ima ustanovljenih preko 30 amaterskih društev in skupin (folklora, glasbene skupine, pevski zbori, recitatorske skupine in dramske sekcije), katerih delovanje ter organizacijske naloge vodi Zavod za kulturo madžarske narodnosti (v tem okviru obstaja tudi založniška dejavnost in skupina književnikov madžarske narodnosti).

Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti v Lendavi redno izdaja tednik v madžarskem jeziku – Népújság.

Knjižnična dejavnost je organizirana v okviru Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti, v Lendavi je odprta knjigarna za knjige v madžarskem jeziku. Nekatero občino avtohtone poseljenosti (gorički Madžari: Moravske Toplice, Šalovci, Hodoš) s pripadniki madžarske narodne skupnosti pa obiskuje tudi potujoča knjižnica.

Kot samostojni javni zavod s sedežem na narodnostno mešanem območju deluje Knjižnica Lendava. Njena ustanoviteljica sta Občina Lendava in občina Dobrovnik, soustanoviteljica pa Madžarska samouprava občine Lendava in Samoupravna skupnost občine Dobrovnik (Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva, Ur.l. RS, št. 8/04). Za ostale občine izvaja knjižnica dejavnost na osnovi podpisanih pogodb. Knjižnica leži na narodnostno mešanem območju in zagotavlja knjižnično dejavnost, namenjeno tudi pripadnikom madžarske narodne skupnosti. Spada v III. skupino knjižnic in s svojo knjižnično dejavnostjo pokriva območje občin Lendava, Dobrovnik, Črenšovci, Kobilje, Odranci, Turnišče in Velika Polana. Na tem območju deluje v okviru matične knjižnice 12 krajevnih knjižnic, 7 na enojezičnem in 5 na dvojezičnem območju. Knjižnica v okviru svoje dejavnosti skrbi za strokovnost in organiziranost knjižničarske dejavnosti, namenjene madžarski narodni skupnosti. Knjižnica nabavlja, strokovno obdeluje, hrani, obnavlja in posreduje knjižnično gradivo tudi v madžarskem jeziku ter skrbi za zbiranje domoznanskega gradiva. Knjižnični fond obsega na dan 31. 12. 2003 114148 enot knjižničnega gradiva (knjige, neknjižno gradivo – video kasete in zgoščenke), od tega jih je 32.036 v madžarskem jeziku, letni dotok knjig v madžarskem jeziku je v povprečju 1139 enot in 45 naslovov periodičnega tiska v madžarskem jeziku.¹⁹

Za madžarsko narodno skupnost se radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija, in sicer pri Regionalnem RTV centru Maribor – Studio madžarskih programov Lendava. Radijski program obsega 13 ur in 15 minut dnevno, tudi ob sobotah in nedeljah, televizijski program pa zajema TV oddaje MOSTOVI-HIDAK in poteka tako na nacionalni televiziji kot tudi na regionalnem TV programu Maribor. Na nacionalni televiziji poteka predvajanje večji del leta 4-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami, v poletnem času pa 3-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami. Na regionalnem TV programu Maribor pa se oddaje MOSTOVI-HIDAK predvajajo večji del leta 4-krat tedensko po 30 minut in v poletnem času 3-krat tedensko po 30 minut.

V ustanovi, ki sodi v sistem RTV Slovenija (v ta namen nacionalna televizija tudi pobira poseben prispevek) deluje določeno število redno zaposlenih delavcev in tudi določeno število stalnih honorarnih delavcev. Število redno zaposlenih pri Studiu madžarskih programov Lendava je za radijski in televizijski program skupaj 25. Poleg teh delujejo v sklopu tega centra tudi stalni pogodbeni delavci, ki jih je na področju za radijski in televizijski program skupaj 12, ter občasni pogodbeni delavci, ki jih je skupaj 90. Programe narodnih skupnosti pa dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade RS za narodnosti), in sicer glede na določbo 14. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenije (Ur.l. RS, št. 18/94, 79/2001).

Izgradnja Kulturnega doma v Lendavi je zdaj v zaključni fazi. Doslej je svoje finančne obveznosti poravnalo Ministrstvo za kulturo, večji del pa tudi občina Lendava. V letu 1995 je bil podpisan poseben sporazum o sofinanciranju izgradnje Kulturnega doma Lendava med Ministrstvom za kulturo RS, občino Lendava, občinsko madžarsko narodno skupnostjo in Uradom za zamejske Madžare Republike Madžarske (madžarska stran je namenila 100 mio forintov). Do leta 2000 je bilo za izgradnjo Kulturnega doma Lendava porabljenih 1,006.080.020,60 SIT²⁰. Dne 20. 5. 2003 je Vlada RS sprejela program ukrepov in investicij za leti 2003 in 2004 ter s tem tudi sredstva za dokončanje investicije Kulturnega doma Lendava, ki jih bo v skupni višini 200.000.000,00 SIT namenilo Ministrstvo za kulturo.

¹⁹ VIR: dopis Knjižnice Lendava z dne 16. 2. 2004.

²⁰ VIR: Občina Lendava, Novelacija investicijskega programa Kulturnega doma Lendava, Program za dokončanje investicije, Lendava, maj 2003.

Izplačila državnega proračuna so potekala po naslednji dinamiki: 150.000.000,00 SIT za proračunsko leto 2003 in 50.000.000,00 SIT za proračunsko leto 2004²¹. Občina Lendava pa je preostale izdatke do investicijske vrednosti v predvideni višini in dinamiki plačil po investicijskem programu in njegovi dopolnitvi v višini 211.923.278,00 SIT, pokrila delno iz lastnih virov, in sicer v višini 117.323.278,00 SIT in delno s sredstvi Republike Madžarske, ki je sofinancerka navedene investicije v višini 94.600.000,00 SIT (100 mio forintov). Občina Lendava je v letu 2003 zagotovila 115.823.278,00 SIT, v letu 2004 pa bo zagotovila še preostalih 1.500.000,00 SIT²². Celoten znesek za izgradnjo Kulturnega doma Lendava, ki ga bo uporabljala tudi madžarska narodna skupnost, bo tako do vključno leta 2004 znašal 1.418.003.298,60 SIT. Zdaj tečejo dogovarjanja o sestavi upravljavskih organov kulturnega doma in o načinu koriščenja njegovih kapacitet.

V letu 2002 je Urad Vlade RS za narodnosti Pomurski madžarski samoupravni narodni skupnosti – krovni organizaciji, poleg rednega financiranja, namenil tudi dodatna finančna sredstva v skupnem znesku 3.335.745,00 SIT. Sredstva so bila namenjena za obnovo poslovne zgradbe Pomurske madžarske samoupravne narodne skupnosti na Glavni ulici 124 v Lendavi ter za ureditev okolice.

V izgradnji je tudi radijski in televizijski studio za potrebe madžarske narodne skupnosti v Lendavi, ki ga financira RTV Slovenija in Urad Vlade Rs za narodnosti. Do zdaj je bilo vloženih že 330.000.000,00 SIT, v letu 2004 pa bo vloženih še nadaljnjih 100.000.000,00 SIT. Investicija naj bi bila predvidoma zaključena v letu 2004.

V letu 2003 je bila zaključena tudi investicija v eno najmodernejših in vrhunsko opremljenih osnovnih šol v Dobrovniku, kjer je država preko Ministrstva za šolstvo, znanost in šport prispevala 232.014.000,00 SIT, preostalo do 620.000.000,00 SIT pa še Ministrstvo za informacijsko družbo in občina Dobrovnik.

(c) Romi

Tudi področju informiranja Romov in o Romih je namenjena vse večja pozornost. Tako se pripadnikom romske etnične skupnosti občasno zagotavljajo informacije tudi v romskem jeziku. Informacije o romski tematiki v tiskanih medijih ter radijske in občasne TV oddaje prispevajo na eni strani k osveščanju in prosvetljevanju pripadnikov romske skupnosti, na drugi strani pa večinskemu slovenskemu prebivalstvu omogočajo informacije o položaju, življenju in problemih Romov, njihovih posebnostih in drugačnostih. Mediji, z izjemo rumenega tiska, o romski tematiki poročajo zadnje čase precej afirmativno.

Že osmo leto Murski val Murska Sobota in studio D iz Novega mesta pripravljata tedenske radijske oddaje za Rome. Oddaje deloma potekajo v slovenskem in deloma v romskem jeziku. Vsebinsko zajemajo informacije iz dela in življenja Romov, poročajo o kulturnih, športnih in drugih dogodkih, vključujejo romsko glasbo in izvirne prispevke romskih avtorjev. Oddaje so med Romi samimi pa tudi ostalim delom poslušalstva dobro sprejete. Radijske in TV oddaje financira Urad Vlade RS za narodnosti iz proračuna Republike Slovenije.

²¹ VIR: Ministrstvo za kulturo, dopis štev. 403-315/2002 z dne 19. 5. 2003.

²² VIR: Ministrstvo za finance, Sektor za financiranje lokalnih skupnosti, Soglasje k investiciji, ki se bo sofinancirala iz sredstev proračuna Republike Slovenije, štev. 65968/03, 637/SFLS, GP76972/03 z dne 23. 7. 2003.

Z letom 2002 so se začele pripravljati in predvajati romske TV oddaje o delu, življenju in problemih romskih etničnih skupnosti v Sloveniji, ki jih vsaka dva meseca pripravlja studio TV AS iz Murske Sobotne in jih predvajajo kabelske TV, kjer živi večje število Romov (področje Prekmurja, Dolenjske in Maribora). V pripravi so tudi posebne romske oddaje za dolenjsko regijo. Radijske in televizijske programe bi kazalo organizacijsko in z vidika financiranja umestiti v javni zavod RTV Slovenija, podobno kot je to urejeno za italijansko in madžarsko narodno skupnost.

Oktobra 2003 je Zveza Romov Slovenije ustanovila dokumentacijski center – ROMIC v Murski Soboti, ki poleg knjižnične dejavnosti vključuje tudi lastno tonsko produkcijo (dokumentarni arhivski del, radijski studio). Nakup prostorov je iz proračuna Republike Slovenije omogočil Urad Vlade RS za narodnosti, opremo pa sklad SOROS.

Romski jezik se uporablja tudi v pisni obliki, npr. deloma v romskem časopisu ROMANO THEM – ROMSKI SVET (izhaja štirikrat letno), izdaja Zveza Romov Slovenije in je namenjen informiranju Romov, s svojimi prispevki pa prispeva tudi k boljšemu poznavanju in razumevanju problematike Romov med slovenskim prebivalstvom.

V zadnjih letih se bogati tudi založniška dejavnost Romov. Tako je Zveza Romov Slovenije v letih 1993 – 2003 izdala naslednje publikacije:

LUNIN PRSTAN – zbirka pesmi in dramskih del avtorjev Jožefa Livinje in Jožka Horvata,
POT – DROM – zbirka pesmi Rajka Šajnoviča.

KRVAVA VODA – zbirka dramskih testov iz življenja Romov Jožka Horvata.

ROMSKI ZBORNIK – I in II – ROMANO KEDIPE – I in II – prispevki avtorjev z mednarodnih romskih taborov.

VIOLINA – HEGEDUVA – zbirka dramskih tekstov Jožka Horvata.

ROMANI ČHIB – ROMSKI JEZIK – kratek pregled različnih romskih jezikovnih skupin, Jožek Horvat .

ROMANE ALAVA – ZBIRKA ROMSKIH BESED – pregled romskih besed za vsakdanjo rabo, prispevki različnih avtorjev.

(d) druge etnične skupine

Za promocijo in podporo nemškega jezika skrbijo društva, v katerih se pripadniki nemške skupnosti v Sloveniji lahko dodatno izobražujejo in povezujejo s svojo matično državo. V Republiki Sloveniji imamo tri nemška društva: Internacionalno društvo »Most svoboda«, uradno registrirano v Mariboru 25. 6. 1991; Kočevski staroselci imajo dve društvi: »Slovensko Kočevarsko društvo Peter Kozler« s sedežem v Ljubljani, uradno registrirano 19. 9. 1994 in »Društvo kočevarjev staroselcev« s sedežem v Občicah, uradno registrirano na upravni enoti v Novem mestu, 11. 8. 1992.

Dodatno pa se je pospešila dejavnost nemške skupnosti v Sloveniji po podpisu Sporazuma med Vlado Republike Avstrije in Republiko Slovenijo o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti, ki je bil podpisan v Ljubljani 30. aprila 2001. 15. člen pravi: »Pogodbenici bosta programe Mešane komisije, ustanovljene na podlagi prvega odstavka 20. člena, in v danem primeru v skupne delovne programe ministrstev obeh strani na podlagi tretjega odstavka 20.

člena vsakokrat vključevali tudi projekte v korist kulturnih kakor tudi izobraževalno in znanstveno pomembnih želja in potreb pripadnikov nemško govoreče etnične skupnosti v Sloveniji« (kot npr. projekte na področju učenja jezika in spomeniškega varstva, štipendij in podobno). Ministrstvo za kulturo podpira projekte te etnične skupnosti in ugotavlja njihove potrebe na posebnih problemskih sestankih.

V okviru društvenih organizacij »pripadnikov nekdanje skupne države Jugoslavije« poteka razvijanje etničnih posebnosti, etničnih različnosti, kulture in jezika. Takšen proces kulturnega pluralizma lahko štejejo med konjektivne procese, ki pospešujejo participacijo in samoupravo etničnih skupnosti v RS. Proces takšnega kulturnega pluralizma je v Republiki Sloveniji omogočen preko Ministrstva za kulturo, ki finančno podpira delovanje društev »pripadnikov nekdanje skupne države Jugoslavije« (npr. Hrvaško kulturno društvo v Mariboru, Bošnjaška kulturna zveza Slovenije, Društvo Srbska skupnost, Društvo bosansko-hercegovega in slovenskega prijateljstva Liljan, Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije – Makedonsko kulturno društvo Makedonija, Makedonsko kulturno društvo Sv. Ciril in Metod).

Pripadniki narodov nekdanje skupne države Jugoslavije imajo na ozemlju Slovenije možnost spremljanja televizijskih programov v svojem jeziku preko kablskega TV sistema, ki ga ponujajo kabelski operaterji. Možen je sprejem naslednjih televizijskih programov: 1., 2. program Hrvaške TV, RTV Brata Karić (Srbija), TV PINK (Srbija), TV Črna Gora, TV Makedonija, TV Kosovo.

Pripadnikom narodov nekdanje SFRJ in nemško govoreče etnične skupine imajo možnost učenja svojega materinega jezika in seznanjanja s kulturo v skladu z vsemi veljavnimi mednarodnimi predpisi in v skladu z ustavo RS. Nemški jezik je v slovenskem šolskem sistemu drugi tuj jezik po številu učečih se, v nekaterih osnovnih in srednjih šolah se poučuje tudi kot prvi tuj jezik.

10.člen

Uporaba manjšinskega jezika za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti v javnih zadevah in na vseh ostalih področjih je ustavno-pravno ter zakonsko urejena.

11.člen

Kot že povedano, je uporaba manjšinskega jezika za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti v javnih zadevah in na vseh ostalih področjih ustavno-pravno ter zakonsko urejena. Za primer naj navedemo določbo glede rabe jezika italijanske narodne skupnosti, ki jo je mogoče najti v 112. členu Statuta občine Koper/Capodistria (Uradne objave, št. 40/2000), ki pravi: »Na narodnostno mešanem območju občine se vodijo kazenski in drugi postopki v skladu z zakonom. Postopki, v katerih nastopa več strank obeh narodov, se vodijo v slovenskem oziroma v italijanskem jeziku ali dvojezično. Državni organi, organi občinske uprave in drugi organi občine, sodišča in drugi nosilci javnih pooblastil, ki izdajajo pravne in druge akte v zakonito določenih postopkih, morajo te akte izdajati občanom italijanske narodne skupnosti v obeh jezikih, drugim občanom pa, če to zahtevajo. V primerih iz prejšnjega odstavka se oba akta štejeta za izvornik.«

Urad Vlade RS za narodnosti se je v mesecu decembru 2003 glede opravljanja porok v slovenskem ali italijanskem jeziku oz. v obeh jezikih posvetoval z Mestno občino Koper. V odgovoru Mestne občine Koper je navedeno, da se pri sklepanju zakonskih zvez na narodnostno mešanem območju uporabljata Zakon o splošnem upravnem postopku (Ur.l. RS, št. 80/99, 70/00 in 52/02) in Odlok o izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju (Uradne objave, št. 22/98), kot poglobitna pravna vira. Po mnenju Mestne občine Koper in tudi Upravne enote Koper se lahko zakonska zveza sklene izključno v italijanskem jeziku, če s tem soglašata oba zaročenca. V nasprotnem primeru se zakonska zveza sklene v obeh jezikih. Pomembno je tudi to, da je pravica do dvojezičnosti oziroma do rabe lastnega jezika rezervirana izključno za pripadnike italijanske manjšine, ki prebivajo na narodnostno mešanem območju, določenem v 1. členu Odloka. Po informacijah Mestne občine Koper je zakonskih zvez, ki bi bile sklenjene izključno v italijanskem jeziku ali dvojezično, zelo malo.

12. člen

Na podlagi Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS št. 35/01) je Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport pripravilo Pravilnik o normativih in standardih ter elementih za sistemizacijo delovnih mest, ki so podlaga za organizacijo in financiranje programa 9-letne osnovne šole iz sredstev državnega proračuna v dvojezičnih osnovnih šolah in šolah z italijanskim učnim jezikom na narodnostno mešanih območjih (Ur.l. RS št. 82/ 03), Pravilnik o normativih in standardih v dvojezični srednji šoli (Ur.l. RS št. 85/03) in Pravilnik o normativih in standardih v srednjih šolah z italijanskim učnim jezikom (Ur.l. RS št. 85/03).

Modela izobraževanja pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti sta opisana v prvem poročilu (12. člen).

Podatki o šolah na obeh narodnostno mešanih območjih v šolskem letu 2003/04 so naslednji:

Vrtec	Število oddelkov	Število otrok	Povprečno št. otrok na oddelek
Pri OŠ Dante Alighieri Izola	4	64	16,00
La Cocinella Lucija	6	90	15,00
Delfino Blu Koper	7	110	15,71
S k u p a j :	17	264	15,52

Vrtec	Število oddelkov	Število otrok	Povprečno št. otrok na oddelek
Vrtec pri Dvojezični OŠ Dobrovnik	2	27	13,50
Vrtec pri Dvojezični OŠ Prosenjakovci	2	17	8,50
Vrtec Lendava	14	191	13,64
Vrtec Moravske Toplice	2	14	7,00
S k u p a j :	20	249	12,45

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Osnovna šola Dante Alighieri Izola	9	94	10,44
Osnovna šola Pier Paolo Vergerio il Vecchio Koper (skupaj)	18	178	9,88
- matična šola	10	124	
- podružnica šole v Semedeli	3	18	
- podružnica šole v Bertokih	2	14	
- podružnica šole v Hrvatinih	3	22	
Osnovna šola Vincenzo de Castro Piran (skupaj)	14	117	8,35
- matična šola	4	29	
- podružnica šole v Luciji	5	51	
- podružnica šole v Sečovljah	5	37	
S k u p a j :	41	389	9,48

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Dvojezična osnovna šola Lendava I (skupaj)	40	697	17,42
- matična šola	34	617	
- podružnica šole v Gaberju	3	42	
- podružnica šole v Petišovcih	1	8	
- podružnica šole v Čentibi	2	30	
Dvojezična osnovna šola Lendava II. (osnovna šola s prilagojenim programom)	6	34	5,66
Dvojezična osnovna šola Genterovci	9	95	10,55

Dvojezična osnovna šola Dobrovnik	8	78	9,75
Dvojezična osnovna šola Prosenjakovci (skupaj)	10	93	9,30
- matična šola	8	80	
- podružnica šole v Domanjševcih	1	5	
- podružnica šole v Hodošu	1	8	
S k u p a j :	73	997	13,65

Srednja šola	Število oddelkov	Število dijakov	Povprečno št. dijakov na oddelek
Gimnazija Antonio Sema Piran	4	87	21,75
Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper	4	60	15,00
Srednja šola Pietro Coppo Izola	17	144	8,47
Dvojezična srednja šola Lendava	18	280	16,47
S k u p a j :	43	571	13,28

Srednja šola Pietro Coppo izvaja gimnazijski program, izmed ostalih ponujenih programov pa se dijaki izobražujejo za poklic ekonomskega in poslovnega tehnika, poslovnega tajnika, prodajalca, administratorja, avtomehanika ter mehanika vozil in voznih sredstev, kuharja, natararja in oblikovalca kovin.

Dvojezična srednja šola v Lendavi izvaja gimnazijski program, izmed ostalih ponujenih programov pa se dijaki izobražujejo za poklic prodajalca, ekonomskega in strojnega tehnika, avtomehanika, instalaterja strojnih instalacij, kuharja in natararja.

Na Pedagoški fakulteti v Kopru je oddelek za italijanski jezik in kulturo, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa katedra za italijanski jezik in literaturo.

Na Pedagoški fakulteti v Mariboru je katedra za madžarski jezik in literaturo, izvajajo pa tudi program spopolnjevanja za učitelje dvojezičnih šol, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je lektorat za madžarski jezik.

V Republiki Sloveniji do vstopa v EU ni bilo sistema priznavanja poklicnih kvalifikacij. Pri nas je potekal le postopek nostrifikacije v tujini pridobljenih šolskih spričeval ali postopek t.i. akademskega priznavanja, z vstopom v EU pa bo zaživel sistem priznavanja poklicnih kvalifikacij, ki ga pripravljajo na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve.

Postopek nostrifikacije urejata Zakon o nostrifikaciji v tujini pridobljenih šolskih spričeval (Ur. l. SRS, št. 42/72) in Pravilnik o dokumentaciji za nostrifikacijo v tujini pridobljenih šolskih spričeval (Ur. l. SRS, št. 34/84 in 36/84), v skladu s katerim se spričevalo tuje šole primerja z ustreznim spričevalom izdanim v Republiki Sloveniji. Urejajo pa jo tudi dvostranski sporazumi, ki jih je Slovenija sklenila z drugimi državami, med drugim tudi s sosednjimi državami.

Med Slovenijo in Italijo veljajo na področju priznavanja šolskega izobraževanja naslednji predpisi:

- **Akt o notifikaciji nasledstva sporazumov nekdanje Jugoslavije z Republiko Italijo (Uradni list RS, Mednarodne pogodbe, št. 11/92 (Uradni list RS, št. 40/92)) :**

- Sporazum med Jugoslavijo in Italijo o medsebojnem priznavanju zaključnih srednješolskih spričeval za vpis na univerze in visoke šole (Uradni list SFRJ - Mednarodne pogodbe, št. 58/71),
- Sporazum med SFRJ in Republiko Italijo o vzajemnem priznavanju diplom in strokovnih naslovov, doseženih na univerzah in visokošolskih ustanovah (Uradni list SFRJ-Mednarodne pogodbe št. 9/83),
- Memorandum o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov (Uradni list RS-Mednarodne pogodbe št. 4/1996 (RS 17/1996))

Med Madžarsko in Slovenijo je bil podpisan in ratificiran Sporazum med Vlado Republike Slovenije in vlado Republike Madžarske o vzajemnem priznavanju spričeval in diplom (Uradni list RS - Mednarodne pogodbe št. 11/2000 (Ur.l. RS št. 44/2000).

Postopek priznavanja vodi pristojen organ v skladu z določbami Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/99, 70/00 in 52/02) in lahko traja največ dva meseca od dneva, ko je vloga popolna.

V skladu z bilateralnimi sporazumi v Slovenijo prihajajo tudi gostujoči učitelji (npr. za zgodovino, zemljepis, umetnost...), poteka izmenjava dijakov, organizirani so tabori, uporabljajo pa se tudi nekatere knjige, priročniki in učni pripomočki iz matičnih držav.

Da bi v šolah lažje zagotovili ustrezne kadre, Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS št. 35/01) ureja tudi zaposlitev tujih državljanov. Če se na razpisano prosto delovno mesto ne prijavi kandidat, ki izpolnjuje pogoje za strokovnega delavca, lahko vrtec oziroma šola največ za dve leti zaposli gostujočega tujega učitelja v skladu s pogoji, ki so določeni v 101. členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo). Strokovni delavec se mora v tem času vključiti v učenje slovenskega jezika in se lahko zaposli še največ za dve leti.

Priprava ter tiskanje učbenikov in delovnih zvezkov poteka po programu, ki ga za določeno šolsko leto pripravi Področna skupina za šolstvo narodnosti na Zavodu RS za šolstvo v sodelovanju z Ministrstvom za šolstvo, znanost in šport. Izhodišče za pripravo programa predstavljajo: prilagojeni predmetnik programa devetletne osnovne šole, katalogi potrjenih učbenikov za devetletno osnovno šolo ter potrebe, evidentirane na sestankih študijskih skupin oziroma na šolskem terenu. Program zajema ponatise učbenikov, ki jih je treba ponovno izdati, da se pokrijejo potrebe po učbenikih in delovnih zvezkih, ter prevode, nove izdaje ter recenzije uvoženih učbenikov za šolstvo narodnosti. Program najprej obravnava Področna skupina za šolstvo narodnosti, nato ga obravnava in sprejme še Razširjena področna skupina za šolstvo narodnosti na Zavodu RS za šolstvo. Člani naštetih skupin so tudi predstavniki obeh narodnosti.

Pri zagotavljanju učnih gradiv se srečujemo z nekaterimi specifičnimi problemi in omejitvami. Poseben problem predstavlja omejeno število strokovnih delavcev, ki lahko pripravijo prevode slovenskih učbenikov, recenzije za uvožene učbenike oziroma avtorska gradiva za nove učbenike in delovne zvezke. Isti ljudje so praviloma vpeti v več različnih aktivnosti na področju zagotavljanja enakih pravic pripadnikov obeh narodnosti v vzgoji in izobraževanju.

Program devetletne osnovne šole se uvaja postopoma. Ker se je ena izmed dvojezičnih šol uvrstila že v prvi krog uvajanja, potrebuje učbenike istočasno s slovenskimi šolami prvega kroga. Zaradi tega se pojavljajo dodatne težave pri prevajanju učbenikov in delovnih zvezkov – počakati je treba na potrditev in izid slovenskih učnih gradiv, šele zatem je mogoče začeti postopek priprave prevodov in potrjevanja dvojezičnih učbenikov in delovnih zvezkov.

Zaradi izjemno nizkih naklad so prevodi izredno dragi. Zaradi omejenih sredstev so trenutno v program umeščeni predvsem učbeniki, delovni zvezki pa pri predmetih, kjer je to nujno zaradi zunanjega preverjanja znanja (npr. pri materinščini in matematiki).

Ministrstvo težave rešuje v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo in dvojezičnimi šolami. Kakor vsako leto so bili tudi v letošnjem letu opravljeni sestanki z ravnatelji dvojezičnih šol in šol z italijanskim učnim jezikom. Na sestankih so bile usklajene in dogovorjene aktivnosti za zagotavljanje potrebnih učbenikov za šolstvo narodnosti, s čimer bodo potrebe po teh učbenikih praviloma v celoti izpolnjene, tako da večjih težav v tem šolskem letu ne pričakujemo.

Na podlagi šolske zakonodaje (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l.RS št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo, Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 113/03 – uradno prečiščeno besedilo), Zakon o osnovni šoli (Ur.l.RS št. 12/96, 33/97 in 59/01) je Strokovni svet za splošno izobraževanje leta 2000 sprejel Navodila za izvajanje programa devetletne OŠ za učence Rome, leta 2002 pa še Dodatek h kurikulu za vrtce za delo z otroki Romov.

Predšolski otroci Romov so vključeni v 40 vrtcev po Sloveniji: največ na Dolenjskem, v Posavju, v Beli krajini, na Štajerskem in v Prekmurju. V slovenske vrtce so vključeni na tri načine. Največ jih je integriranih v običajne skupine, manj v romske oddelke, kjer so vključeni samo romski otroci, in romske vrtce. Vključujejo se v vrtce, ki so v neposredni bližini njihovega naselja ali v naselju. V primeru večje oddaljenosti vrtci organizirajo prevoz tako, da predšolske otroke ves čas spremlja strokovna delavka vrtca, v nekaterih primerih tudi otrok iz višjega razreda osnovne šole. V nekaterih primerih otroke vozijo v vrtec ali šolo iz romskega naselja starši.

Večji del romskih otrok je vključen v dnevne ali poldnevne programe, kjer imajo na voljo poleg vzgoje in varstva tudi vse ostale usluge (nego, prehrano, počitek, vzgojna sredstva), prav tako pa tudi v krajše programe, ki trajajo od štiri do šest ur dnevno.

Veljavna odredba o normativih in kadrovskih pogojih na področju predšolske vzgoje določa, da se za vzgojo otrok Romov lahko oblikuje oddelke vrtca, v katerega je vključenih že najmanj 5 otrok. V teh oddelkih se pri izvajanju programa vsaj za tri ure dnevno zagotovi razmerje 4 otrok na zaposlenega v oddelkih prvega starostnega obdobja in 7 otrok na zaposlenega v oddelkih drugega starostnega obdobja. Zakon o vrtcih (Ur.l. RS št. 113/03 – uradno prečiščeno besedilo) v 31. členu določa, da plačilo staršev določi lokalna skupnost na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, upošteva dohodek na družinskega člana v primerjavi s povprečno plačo na zaposlenega v Republiki Sloveniji in upošteva premoženje družine. Starši, ki prejemajo denarno socialno pomoč po predpisih o socialnem varstvu, so plačila oproščeni. To velja za večino Romov, vendar romski starši tudi v teh primerih svoje otroke le redko vključujejo v vrtec, predvsem zaradi čustvene navezanosti, ki izhaja iz strahu pred neznanim okoljem.

V osnovne šole je v šolskem letu 2003/04 vključenih 1.469 romskih učencev. Ministrstvo osnovnim šolam z učenci Romi še vedno zagotavlja dodatne pedagoške ure za izvedbo pouka v majhnih skupinah zunaj matičnega razreda (v šolskem letu 2003/04 ministrstvo priznava 622,2 pedagoških ur tedensko). Šolam, ki jih obiskujejo učenci Romi, je odobreno dodatno število subvencij za šolske malice (v šolskem letu 2003/04 sta bili odobrenih 702 dodatni subvenciji). Za sofinanciranje učnih pripomočkov in nekaterih stroškov v zvezi z dejavnostmi in ekskurzijami za učence Rome je ministrstvo nakazuje po 1.240,00 SIT mesečno na učenca. Učbenike za romske učence šole zagotavljajo s pomočjo učbeniških skladov.

Ministrstvo je v šolskem letu 2003/04 spremenilo normative in standarde v osnovnih šolah. Nespremenjen je ostal normativ 21 učencev za oblikovanje oddelka, v katerem so najmanj 3 romski učenci (normativ za običajne oddelke je 28 učencev). Znižal se je normativ za oblikovanje oddelka v dvojezični osnovni šoli: če so vanj vključeni najmanj 3 romski učenci, je normativ 16 učencev (normativ za običajne oddelke v dvojezični osnovni šoli in šoli z italijanskim učnim jezikom je 21 učencev). Obenem ministrstvo ne daje več možnosti za oblikovanje oddelkov, v katere so vključeni le romski učenci.

Osnovne šole s posebnimi potrebami v šolskem letu 2003/04 obiskuje 120 romskih učencev, oziroma 8,17% vseh romskih učencev. Odstotek se je v primerjavi z lanskim šolskim letom znižal za 1,17%. Pričakujemo, da se bo zaradi novih pristopov pri usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in naporov ministrstva, s seznanjanjem komisij za usmerjanje z romsko problematiko, odstotek postopno zniževal.

Delovna skupina za pripravo strategije vključevanja Romov v vzgojo in izobraževanje, o kateri smo poročali v okviru pripomb Vlade RS na mnenje svetovalnega odbora, pripravlja dokument z naslovom »Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v RS«. Dokument bo vseboval analizo dosedanjega stanja in ukrepe ministrstva, pregled ključnih nerešenih problemov in predloge za njihovo reševanje (npr. vključevanje romskih otrok v vrtnice, odpravljanje predsodkov, stalno strokovno izobraževanje učiteljev itd.). V dokumentu bo zajeta vzgoja in izobraževanje Romov od predšolske vzgoje do izobraževanja odraslih. Obravnaval in sprejel ga bo Strokovni svet za splošno izobraževanje, ki kot najvišji strokovni organ odloča o strokovnih zadevah na posameznih področjih vzgoje in izobraževanja. Pričakujemo, da bo dokument pripravljen in sprejet v letošnjem letu, nato pa bo ministrstvo pripravilo akcijske načrte za posamezna področja.

Model varovanja kulturnih pravic posebnih socialnih skupin, ki je strokovna podlaga za delo manjšinskega oddelka v okviru Ministrstva za kulturo, izhaja iz pojmovanja kulturnih pravic kot kategorije človekovih pravic. Vzpostavlja cilje, ki so usmerjeni k čim širšemu zajetju kulturne raznolikosti kot bogastva bivanja na območju Slovenije in omogoča participacijo v kulturnem življenju vsem, ki v kulturi na tem območju lahko ponudijo kaj izvirnega in avtentičnega. V Ciljih in načelih manjšinske kulturne politike, skladno s katerimi poteka financiranje manjšinskih programov in projektov, so navedene strpnost, medsebojno razumevanje in spoštovanje ter miroljubno sobivanje med manjšinskim in večinskim prebivalstvom v državi

S svojim pristopom h kulturnim pravicam manjšin Ministrstvo za kulturo udejanja pozitivni koncept manjšinskega varstva in udejanja demokratično ter sodobno naravnano kulturno politiko.

13. člen

V Sloveniji obstaja že tradicionalno organizirana mreža javnega šolstva za potrebe obeh narodnih skupnosti. Predstavniki obeh narodnih skupnosti sodelujejo pri načrtovanju programov, vodenju izobraževalne politike ter pri upravljanju izobraževalnih ustanov. Samoupravne narodne skupnosti lahko prav tako ustanavljajo organizacije in javne zavode na področju izobraževanja (npr. Samoupravne narodne skupnosti so soustanoviteljice vseh šol in vrtec na narodnostno mešanih območjih v katerih se šolajo pripadniki narodnosti). V tem okviru obstajajo tudi zakonske možnosti za ustanavljanje zasebnih šol narodnih skupnosti.

Ustanovitev privatnih oz. zasebnih šol v Republiki Sloveniji omogoča Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 14/2003), ki med drugim določa zakonske pogoje za ustanovitev oz. vodenje privatnih šol in izobraževalnih ustanov ter predvideva usklajenost pogojev za izvajanje izobraževalnih programov v Republiki Sloveniji¹².

---

¹² **Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 14/2003), 5. člen:** »Dejavnost vzgoje in izobraževanja opravljajo vzgojitelji, pomočniki vzgojiteljev, učitelji, predavatelji višjih strokovnih šol, svetovalni delavci in drugi strokovni delavci v javnih in zasebnih vrtcih in šolah.

Zasebniki lahko opravljajo dejavnosti vzgoje in izobraževanja v okviru vrtca oziroma šole, lahko pa tudi samostojno, če z zakonom ni določeno drugače.

Vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami se izvaja samo kot javna služba.«

7. člen: »Vrtec oziroma šola se lahko ustanovi kot vzgojno-izobraževalni zavod ali gospodarska družba in se organizira kot organizacijska enota zavoda, družbe, ali druge pravne osebe, če s tem zakonom ni drugače določeno.

Osnovna šola in gimnazija se lahko ustanovita kot vzgojno-izobraževalni zavod in kot organizacijska enota vzgojno-izobraževalnega ali drugega zavoda.

Javni vrtec oziroma šola se lahko ustanovi kot javni vzgojno-izobraževalni zavod ali organizira kot organizacijska enota javnega vzgojno-izobraževalnega ali drugega zavoda oziroma druge pravne osebe javnega prava.

Vrtec oziroma šola je pravna oseba, če ni z zakonom ali aktom o ustanovitvi drugače določeno.

Vrtec oziroma šola ne sme opravljati vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki se financira iz javnih sredstev, zaradi pridobivanja dobička.

Pravice, obveznosti in odgovornosti vrtca oziroma šole določata zakon in akt o ustanovitvi.«

15. člen: »Javno veljavne izobraževalne programe, razen izobraževalnih programov zasebnih šol, sprejme minister, pristojen za šolstvo, oziroma minister, pristojen za izobraževanje odraslih (v nadaljevalnem besedilu: minister), v sodelovanju s pristojnim strokovnim svetom.

Strokovni svet predlaga splošni del ter določi posebni del izobraževalnega programa.

Vzgojne programe domov za učence in dijaških domov, razen vzgojnih programov zasebnih domov za učence in zasebnih dijaških domov, ter vzgojni program za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami in posebni program vzgoje in izobraževanja sprejme Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje.«

17. člen: »Vsebine in postopke sprejemanja izobraževalnega programa zasebne šole se določita z aktom o ustanovitvi.

Izobraževalni program iz prejšnjega odstavka pridobi javno veljavnost, ko pristojni strokovni svet ugotovi enakovreden izobrazbeni standard.

Izobraževalni program, ki ga izvaja zasebna šola po posebnih pedagoških načelih (Steiner, Decroly, Montessori in podobno), pridobi javno veljavnost, ko pristojni strokovni svet ugotovi, da zagotavlja minimalna znanja, ki omogočajo uspešno zaključiti izobraževanje in ga je priznalo ustrezno mednarodno združenje teh šol.

Ne glede na določbo 20. člena tega zakona se vsako uvedbo izobraževalnega programa iz prejšnjega odstavka preverja s poskusom ves čas šolanja prve generacije.«

21. člen: »V šolah, ki izvajajo javno veljavne programe, se uporabljajo le učbeniki in učila, ki jih potrdi pristojni strokovni svet.

Postopek za pripravo in potrjevanje učbenikov in učil določi minister.

Učitelj lahko uporablja poleg potrjenih učbenikov in učil tudi druga neobvezna sredstva in pripomočke.

Zasebne šole uporabljajo učbenike in učila iz prvega odstavka tega člena le za z zakonom določene obvezne predmete.

Določila tega člena veljajo tudi za višje strokovne šole.«

33. člen: »Zasebne šole, ki izvajajo javno veljavne izobraževalne programe, in zasebni vrtci, ki izvajajo programe za predšolske otroke, morajo izpolnjevati pogoje, predpisane za strokovne delavce, prostor in opremo v javnem vrtcu oziroma šoli.

Zasebni vrtci in šole, ki izvajajo programe po posebnih pedagoških načelih, morajo izpolnjevati predpisane pogoje za prostor v javnem vrtcu oziroma šoli.«

38. člen: »Zasebnik vloži predlog za vpis v razvid pri šolski upravi, na območju katerem ima bivališče. Predlogu za vpis je treba priložiti dokazila o izpolnjevanju pogojev.

Zasebnik se vpiše v razvid, če izpolnjuje pogoje, določene za opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja.

Zasebniku, ki samostojno opravlja dejavnosti vzgoje in izobraževanja, se z odločbo o vpisu v razvid, ob upoštevanju normativov in standardov, ki jih določi minister, določi tudi največje število otrok, dijakov, študentov višjih šol oziroma odraslih, ki jih lahko glede na področje, obseg in način opravljanja dejavnosti vzgoje in izobraževanja ter ob upoštevanju prostorskih pogojev sočasno vključi.

V razvid se vpišejo ime in priimek, rojstni podatek, bivališče ter izobrazba zasebnika, dejavnost vzgoje in izobraževanja, sedež opravljanja dejavnosti, podatki iz tretjega odstavka tega člena, datum vpisa oziroma izbrisa in razlogi izbrisa iz razvida.

Oblika razvida ter postopek vpisa in izbrisa iz razvida določi minister.«

40. člen: »Zasebne vrtce in šole lahko ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe, razen osnovne šole, ki jo lahko ustanovijo samo domače fizične ali pravne osebe.«

42. člen: »V ustanovnem aktu se poleg zadev, določenih z zakonom, uredi tudi notranja organizacija javnega vrtca oziroma šole.

V ustanovitvenem aktu javne osnovne šole se, v skladu z merili za organizacijo javne mreže, določi območje, na katerem imajo starši pravico vpisati otroke v to osnovno šolo (šolski okoliš).«

60. člen: »Strokovna organa v javnem vrtcu sta vzgojiteljski zbor in strokovni aktiv vzgojiteljev.

Strokovni organi v javni šoli so:

- učiteljski zbor,
- oddelčni učiteljski zbor,
- razredni in
- strokovni aktiv.

Strokovni organi v javni višji šoli strokovni šoli so:

- predavateljski zbor,
- strokovni aktiv in
- študijska komisija.

Če je javni vrtec ali šola organizacijska enota, se strokovni organi iz prejšnjega odstavka oblikujejo v organizacijski enoti.

Ne glede na prejšnji odstavek v šoli, ki programa gimnazije ne izvaja v okviru samostojne organizacijske enote, o zadevah, ki se nanašajo na program gimnazij, odločajo le člani učiteljskega zbora oziroma strokovnega aktiva, ki izvajajo ta program.

Določbe tretjega odstavka tega člena veljajo tudi za zasebne višje strokovne šole, če izvajajo javno veljavni program.«

69. člen: »Ime zasebne vrtca oziroma šole mora vsebovati poleg podatkov, določenih z zakonom, tudi označbe, da je zasebni vrtec oziroma šola.

70. člen: »Vsebinska in oblika pečatov zasebnih vrtcev in šol se določi z aktom o ustanovitvi.«

86. člen: »Zasebnim šolam, ki izvajajo javno veljavne programe osnovnošolskega izobraževanja, osnovnega glasbenega izobraževanja ali gimnazijam pripadajo sredstva iz državnega proračuna oziroma proračuna lokalne skupnosti, če izpolnjuje naslednje pogoje:

- da izvajajo izobraževalni program od prvega do zaključnega razreda oziroma letnika,
- da imajo vključene oziroma vpisane najmanj dva oddelka prvega razreda oziroma, da glasbena šola v vzgojno-izobraževalnem glasbenem programu izvaja pouk najmanj treh orkestrskih instrumentov in ima vpisanih najmanj 35 učencev.,
- da imajo zaposlene oziroma drugače zagotovljene učitelje oziroma vzgojitelje, potreben za izvedbo javno veljavnega programa v skladu z zakonom in drugimi predpisi.

Zasebni šoli pripada za posameznega učenca oziroma dijaka 85% sredstev, ki jih država oziroma lokalna skupnost zagotavlja za plače, druge osebne prejemke v skladu s kolektivno pogodbo in materialne stroške na učenca oziroma dijaka v javni šoli.

Zasebne šole lahko sodelujejo na natečajih za učila in učne pripomočke, ki so namenjeni javnim šolam.

Izpolnjevanje pogojev iz prvega odstavka tega člena ugotavlja šolska uprava.«

87. člen: »Ne glede na določbe prejšnjega člena zasebni šoli ne pripadajo javna sredstva, če je zaradi vpisa v zasebno šolo ogrožen obstoj edine javne osnovne šole v istem šolskem okolišu ali, če opravlja dejavnost v nasprotju s petim odstavkom 7. člena tega zakona.

Zasebno osnovno šolo lahko ustanovi samo domača fizična oseba ali pravna oseba, druge zasebne šole pa lahko ustanovi tudi tuja fizična oseba ali pravna oseba. Šole, katerih ustanovitelj ni slovenska državljan, kot tudi mednarodne šole, na katerih poteka pouk v tujem jeziku in v skladu z mednarodnimi programi, ter šole, v katerih poteka pouk v tujem jeziku in v skladu s programom kake druge države, njihov ustanovitelj pa je tuj ali slovenski državljan, namenjene pa so predvsem otrokom tujih državljanov, se obravnava individualno (t.i. tuje šole). Ustanovitelj mora zagotoviti pravne, finančne, personalne in prostorske pogoje za kontinuirano opravljanje dejavnosti zasebne šole.

Glede ustanovitelja ni posebnih omejitev, nekatere omejitve so le pri tujih šolah, ustanovljenih v Republiki Sloveniji, prvič zaradi pravnih težav v zvezi z tujimi državljani, drugič zaradi jezika pouka. Nacionalni interes je, da osnovno šolanje slovenskih državljanov poteka v slovenskem jeziku ali jeziku nacionalnih manjšin.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja« (Ur.l. RS št. 115/03 – uradno prečiščeno besedilo) v 40. členu določa, da zasebne vrtce oziroma šole lahko ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe, razen osnovne šole, ki jo lahko ustanovijo samo domače fizične ali pravne osebe.

Zakon o osnovni šoli (Ur.l. RS št. 12/96, 33/97 in 59/01), v 6. členu določa, da je učni jezik v osnovni šoli slovenski. Učni jezik v osnovnih šolah v jeziku narodne skupnosti je italijanski, v dvojezičnih osnovnih šolah pa slovenski in madžarski. V osnovnih šolah na območjih, kjer prebivajo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, se učenci v šolah s slovenskim učnim jezikom obvezno učijo italijanski jezik, učenci v šolah z italijanskim učnim jezikom pa obvezno slovenski jezik. (Učni jezik v srednjih šolah na identičen način urejata 8. člen Zakona o gimnazijah (Ur.l. RS, št. 12/96 in 59/01) in 8. člen Zakona o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur.l. RS, št. 12/96 in 44/00).

Isti zakon v 28. členu določa pogoje, ki jih mora zasebna šola upoštevati pri oblikovanju programa: »Zasebna šola določi program osnovne šole v skladu s svojimi akti. Zasebna osnovna šola mora izvajati pouk iz naslednjih obveznih predmetov: slovenskega jezika in italijanskega oziroma madžarskega jezika na narodno mešanih območjih, matematike, tujega jezika, zgodovine, etike in družbe, športne vzgoje, vsaj enega naravoslovnega in enega družboslovnega predmeta in vsaj enega predmeta s področja umetnosti.

Zasebne šole, ki izvajajo program osnovne šole po posebnih pedagoških načelih (Steiner, Decroly, Montessori ipd.), lahko oblikujejo program osnovne šole ne glede na določbo prejšnjega odstavka tega člena v skladu s temi načeli tako, da zagotovijo minimalna znanja, ki omogočajo zaključitev osnovnošolskega izobraževanja.«

V Sloveniji trenutno ni zasebnih osnovnih šol, razen Waldorfske šole, ki izvaja pouk angleškega jezika. Javne osnovne šole pa izvajajo pouk različnih jezikov:

Zasebna šola, ki se financira iz javnih sredstev, se v primeru iz prejšnjega odstavka preneha financirati po pravnomočni odločbi, ki jo izda minister.«

90. člen: »Financiranje in obveznosti zasebne šole se podrobneje uredi s pogodbo.«

104. člen: »Pogoje, predpisane za strokovne delavce javnih vrtcev in šol, morajo izpolnjevati tudi strokovni delavci v zasebnih vrtcih in šolah, ki izvajajo javno veljavne programe.

Določba prejšnjega odstavka ne velja za vrtce in šole, ki izvajajo programe za predšolske otroke oziroma izobraževalne programe po posebnih pedagoških načelih.«

Tuj jezik kot obvezni predmet:

- angleščina: izvaja 386 šol,
- nemščina: izvaja 22 šol,
- angleščina in nemščina (učenci izbirajo med obema jezikoma): izvaja 39 šol.

Tuj jezik kot izbirni predmet:

- angleščina: izvaja 78 šol,
- nemščina: izvaja 324 šol,
- francoščina: izvaja 34 šol,
- italijanščina: izvaja 41 šol,
- španščina: izvaja 7 šol,
- hrvaščina: izvajata 2 šoli,
- latinščina: izvaja 1 šola.

Pripravlja se učni načrt za srbski jezik, sklenjeno pa je tudi, da bomo pričeli s pripravami učnih načrtov za makedonski, albanski in bosanski jezik kot izbirni predmet.

V Sloveniji trenutno obstaja 6 zasebnih srednjih šol, ki izvajajo gimnazijski program ter ena srednja šola s koncesijo, ki izvaja programe nižjega poklicnega izobraževanja. Na tej šoli se dijaki učijo angleški jezik.

Tuji jeziki v programih zasebnih šol:
angleščina – 6 šol (prvi ali drug tuj jezik),
nemščina – 5 šol (prvi ali drug tuj jezik),
italijanščina – 1 šola (drug tuj jezik),
francoščina – 2 šoli (izbirni predmet),
španščina – 1 šola (izbirni predmet),
latinščina – 4 šole (izbirni predmet),
grščina – 2 šoli (izbirni predmet).

14. člen

Izvajanje tega določila Okvirne konvencije Sveta Evrope za zaščito narodnih manjšin za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti je v Republiki Sloveniji ustavno-pravno ter zakonsko urejeno (za odgovor glej II. del OKZNM, 9. člen).

Poleg ciljev, določenih s predpisi na področju vzgoje in izobraževanja, so cilji Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS št. 35/01) še naslednji:

- ohranjanje in razvijanje italijanskega oziroma madžarskega jezika in kulture italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti,
- razvijanje jezikovnih zmožnosti in sposobnosti v prvem in drugem jeziku (za pripadnike narodnih skupnosti je prvi jezik italijanski oziroma madžarski, drugi jezik pa slovenski),
- razvijanje vedenja o zgodovinski, kulturni in naravni dediščini italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti ter njunih matičnih narodov,
- razvijanje zavesti o pripadnosti k italijanski oziroma k madžarski narodni skupnosti ter ohranjanje in razvijanje lastne kulturne tradicije,

- vzgajanje za spoštovanje in razumevanje narodne in kulturne drugačnosti, za sodelovanje med pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti ter razvijanje sposobnosti za življenje in sobivanje na narodnostno in jezikovno mešanem območju,
- seznanjanje s položajem italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti v sosednjih državah ter vzpostavljanje vezi in sodelovanja s pripadniki in ustanovami teh skupnosti.

Za doseganje teh ciljev so programi v dvojezičnih vrtcih in šolah ter vrtcih in šolah z italijanskim učnim jezikom posebej prilagojeni na način, ki ga določa zakon. Zavod RS za šolstvo, ki opravlja razvojno in svetovalno delo, pa mora za potrebe teh vrtcev in šol zagotoviti tudi strokovne delavce iz vrst narodnih skupnosti.

Eno izmed področij, ki ga obravnava dokument o vzgoji in izobraževanju Romov (podrobnejši opis je v 12. členu), je tudi romski jezik. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport si prizadeva, da bi v šole uvedli fakultativni pouk romskega jezika. Da bi to čimprej lahko omogočili, ministrstvo podpira 30 mesečni projekt z naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«, ki ga izvaja Pedagoška fakulteta v Ljubljani.

Romska etnična skupnost v Republiki Sloveniji svoje kulturne dejavnosti, ohranjanje svojega jezika in tradicije uresničuje tudi preko romskih društev (trenutno je uradno registriranih 20 romskih društev), ki so ustanovljena po določilih Zakona o društvih (Ur.l. RS, št. 89/99). Vodstva romskih društev na lokalni ravni so sogovorniki občin, predstavniki Zveze Romov Slovenije, kjer so ta društva vključena, pa državnih organov Republike Slovenije.

15. člen

Republika Slovenija določbe tega člena za pripadnike italijanske in madžarske narodnosti po določilih Okvirne konvencije Sveta Evrope o varstvu narodnih manjšin izpolnjuje.

Manjšinski oddelek Ministrstva za kulturo neposredno sodeluje z osrednjima organizacijama narodnih skupnosti pri urejanju manjšinske problematike, z novim Zakonom o javnem interesu za kulturo pa so jim dana še večja pooblastila oziroma jim je dopuščena še večja avtonomija. Pri oblikovanju lastnih kulturnih programov (59. člen ZUJIK - neposredni poziv). Zelo dobro pa je tudi sodelovanje z Zvezo Romov Slovenije. Od te zveze se sistematično pridobivajo mnenja o romskih zadevah.

Kar zadeva politične participacije na lokalni ravni za romsko skupnost v Republiki Slovenije je do lokalnih volitev 10. novembra 2002 le občina Murska Sobota imela že dva mandata posebnega romskega svetnika (na temelju 5. odstavka 39. člena tedaj veljavnega Zakona o lokalni samoupravi (Ur.l. RS, št. 70/2000)). Novela Zakona o lokalni samoupravi (Ur.l. RS, št. 51/2002) je na podlagi odločbe Ustavnega sodišča določila 20 občin, ki morajo na prvih po odločbi naslednjih lokalnih volitvah izvoliti posebnega romskega svetnika. Te občine so: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje, Turnišče. Vse občine razen občine Grosuplje so na volitvah leta 2002 izvolile romske svetnike.

Zastopanost romske etnične skupnosti v lokalni samoupravi pomeni, da :

- a) romski svetnik prenaša problematiko romske skupnosti v občinski svet, ki sprejema ukrepe,
- b) 22 romskih društev pomaga pri delu romskim svetnikom (ti so lahko zametek javno pravnih organizacij),
- c) forum romskih svetnikov pri Zvezi Romov Slovenije, koordinira delo romskih svetnikov na teritoriju Slovenije,

Romska problematika se v Republiki Sloveniji ureja:

- na državnem nivoju:
  - a) Urad Vlade RS za narodnosti (kot koordinator in nosilec nekaj originalnih pristojnosti (npr. financiranje krovne organizacije Romov in vsestranska pomoč, vsaj zaenkrat, pri organiziranju romske skupnosti in odpravljanju njihovih težav na vseh področjih),
  - b) vsi državni organi, vsak na svojem področju, in druge paradržavne organizacije (npr. Stanovanjski sklad RS, Javni sklad RS za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja),
  - c) Komisija Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti.
- na lokalnem nivoju: občine.
- drugače: Varuh človekovih pravic, nevladne organizacije, ki praviloma le opozarjajo na neugoden položaj romske etnične skupnosti v RS.

17. člen

Ministrstvo za kulturo financira stike pripadnikov manjšin z matičnim narodom, pri Romih pa še posebej podpira mednarodno povezovanje Romov. Vzpostavlja tudi stike z nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z manjšinami in jih obvešča o zakonitih možnostih v okviru Ministrstva za kulturo.

18. člen

Na področju šolstva narodnosti na podlagi bilateralnih sporazumov obe sosednji državi imenujeta svetovalca za italijanski oziroma madžarski jezik. Na ta način je zagotovljena dodatna skrb za materni jezik in sodelovanje z matičnim narodom. Svetovalca v Slovenijo prihajata iz Italije oziroma Madžarske, organizacijski enoti Zavoda RS za šolstvo v Kopru in Murski Soboti pa jima nudita prostor in strokovno pomoč.

Naloge svetovalcev so predvsem:

- sodelovanje s strokovnimi institucijami v obeh državah,
- svetovanje in strokovna pomoč pedagoškim delavcem s poudarkom na poučevanju in rabi materinščine učencev in dijakov pri razvijanju njihove narodnostne kulture,
- organizacija seminarjev in drugega strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev,
- sodelovanje pri načrtovanju, organizaciji in pridobivanju predavateljev za izvedbe seminarjev v okviru Zavoda RS za šolstvo za področje predšolske, osnovnošolske in srednješolske vzgoje in izobraževanja,
- seznanjanje pedagoških delavcev s seminarji v matični državi in koordinacija le-teh med zavodi z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnimi zavodi,
- sodelovanje in organizacija hospitacij za strokovne delavce zavodov z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnih zavodov v matični državi,

- seznanjanje pedagoških delavcev z novimi učbeniki, učnimi sredstvi in leposlovjem v matični državi in posredovanje primernih gradiv,
- sodelovanje in organiziranje šolskih povezav in izmenjav učencev in dijakov na obeh straneh meje,
- sodelovanje pri pripravi in vodenju strokovnih ekskurzij ter drugih dejavnosti, namenjenih dijakom in učencem zavodov z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnih zavodov.

Na področju kulture je Ministrstvo za kulturo vzpostavilo poseben sistem zbiranja predlogov za meddržavne sporazume, ki jih posredujejo manjšinska društva in zveze. Poleg tega na srečanjih kulturnih ministrov (nazadnje Slovenije in Madžarske) zavzema za posebno skrb za manjšine v obeh državah.